

INFRASTRUKTUR:

Arbeidsfolk er god butikk

Bør bistand til infrastruktur-prosjekter i fattige land legges drastisk om? Ja, mener ILO-ekspert Terje Tessem. Studier foretatt ved veiprosjekter i Uganda viser at utstrakt bruk av arbeidsfolk med hakker og spader er langt billigere enn å bruke avanserte veimaskiner. Resultatene er stikk i strid med hva som har vært den vanlige oppfatning blant ingeniører og økonomer.

Side 11

DESIGN:

Ung mote-gründer

For tre år siden pakket Stavanger-kvinnen Leila Hafzi (24) tegningene til en prøvekolleksjon i sekken og reiste. Det var vanskelig å få visum til farens Iran, men et lite fjelland lenger øst, tok imot henne. Hun ble i Nepal i tre måneder. I dag har hun 250 kvinner i både Nepal og Iran som leverandører – til egne moteklær.

Side 24

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 4 · 2000

NORAD i tenkeboksen

Side 8

Kosovo-krig ga bistandsrekord

Side 9

Kirkens meklerhjelp

Side 10

Iraks barn lider

Side 12-13

Kina – verdens største bistandsland

Side 16

Kronikk: Bistandens retorikk

Side 20

Robert Mugabe styrer videre, men er tydelig desperat. Ingen vet om han vil lykkes med å holde seg ved makten.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

Med vold skal valget vinnes

Norsk protest mot Mugabe – fryser deler av bistanden

■ Massearbeidsløshet, økonomisk krise, kaos og vold truer Zimbabwe – et land som lenge var et positivt unntak i det kriserammede sørlige Afrika. Nok en gang har en frigjøringsleder vist seg som en maktsyk og despotisk leder uten respekt for demokratiske spilleregler.

■ I et desperat forsøk på å holde seg ved makten har Zimbabwes president Robert Mugabe inngått en uhellig al-

lianse med militante grupper av krigsveteraner og andre jordokkupanter. Minst 18 personer er drept i politisk vold siden februar, og ofrene er oftest å finne blant opposisjonens tilhengere.

■ Presidenten spekulerer bevisst i å skremme opposisjonen og legge all skyld for krise og fattigdom på hvite farmere. Fattige bønder og landarbeidere – uten særlig sympati for Mugabe – skal gis et

håp om å få seg en jordlapp i bytte mot å stemme på regjeringspartiet. Med denne kombinasjon av «gulrot og pisk» vil Mugabe forsøke å bli gjenvalgt.

■ Norge vil inntil videre fryse deler av stat-til-stat-bistanden til Zimbabwe. Frysvedtaket vil i praksis omfatte anslagsvis 20 millioner kroner av gjenstående 35 millioner kroner på årets landprogram. Regjeringen mener

imidlertid at det er mulig å skåne bistanden til de fattigste zimbabwerne.

■ – Vi har funnet det nødvendig å gå til dette skritt på grunn av alvoret i situasjonen og behovet for å sende et klart signal til myndighetene i Zimbabwe, sier utviklingsminister Anne Kristin Sydnæs.

TEMA ZIMBABWE:
Side 3,4,5,6 og 7.

Uro i Zimbabwe

LEDER

Urolighetene i Zimbabwe har stått i fokus de siste ukene. I kjølvannet av den betente konflikten om rett til jord, setter begivenhetene også søkelys på demokratiets skjøre vilkår i mange land.

Utviklingen i Zimbabwe gir grunn til bekymring. Landet befinner seg i sin verste økonomiske krise siden frigjøringen – med økende fattigdom som resultat.

Spesialrådgiver Torild Skard skrev for en tid tilbake en kronikk i Bistandsaktuelt. Med utgangspunkt i erfaringene fra Vest- og Sentral-Afrika påpekte hun at etter generasjoner med kolonivelde og tiår med autoritært styre er det ikke gjort i en håndvending å etablere moderne demokrati i mange afrikanske land.

Vi gjenkjenner situasjonen fra andre land: Gjennomføringen av valg kan være vanskelig. Maktthavere manipulerer for å sikre sitt eget gjenvalg. Opposisjonen er kanskje fragmentert og svak. Og det er sjelden valg fører til noe regimeskifte.

I skrivende stund vet vi fortsatt ikke når det bebudede valget blir gjennomført i Zimbabwe. Opposisjonsledere har oppfordret omverdenen til å vurdere boikott av landet dersom ikke valget blir gjennomført som planlagt.

Det som skjer i landet vanskeliggjør åpenbart gjennomføringen av et fritt og rettferdig valg. Det har også vår egen utenriksminister pekt på. I bistandssammenheng blir det fra norsk side understreket at arbeidet med menneskerettigheter og demokrati bør styrkes.

Støtte til menneskerettigheter og demokrati er viktige verktøy i langsiktig bistand. Uten et godt styresett, god forvaltning og infrastruktur, sikring av rettssamfunnet fremmes ikke en utvikling som blant annet kan bidra til å bekjempe fattigdom.

Men ikke noe demokrati er vunnet en gang for alle. Og demokrati er vanskelig. Historien er full av tilbakeslag.

Norge har reagert på situasjonen i Zimbabwe med å fryse deler av stat-til-stat-bistanden. Den fattigdomsorienterte bistanden blir skjermet. Det vil ikke bli inngått nye avtaler.

Samtidig vil bistandsinnsatsen innenfor menneskerettigheter og demokrati økes. Støtten vil gå gjennom ikke-statlige kanaler – særlig frivillige organisasjoner, kirkelige nettverk og fagbevegelsen, og gå til prosjekter knyttet til valg, tiltak mot vold og tortur, sikring av barns rettigheter og tiltak rettet mot kvinner.

Det er viktig å bygge opp under slike tiltak. Samtidig vil et politisk og økonomisk sammenbrudd i Zimbabwe få alvorlige konsekvenser i en region som er nok utsatt fra før. Noe må gjøres med landreformen for å skape langsiktig utvikling. Slike initiativ vil bli tatt etter valget. Gjennom FN-systemet må reformprosessen komme tilbake i et spor som giverlandene kan støtte.

TB

76-årige Robert Mugabe tvholder på makten i Zimbabwe. FOTO: SCANPIX

Desperat statsmann

portrett

HVEM:
Robert Mugabe,
president
i Zimbabwe

HVA:
Valg, økonomisk krise og jordokkupasjoner.

HVORFOR:
Omstridt politiker med tvilsomme metoder.

HARARE (b-a): Robert Mugabe. Frihetskjemper. Statsminister. President. Tyrann. I februar led han sitt første store nederlag da folket i Zimbabwe sa nei til et forslag om ny grunnlov. Nå slår Robert Mugabe tilbake.

• I ZIMBABWE:
GÖRREL ESPELUND

Da Robert Mugabe i 1980 ble det frie Zimbabwes første folkevalgte statsminister stilte verden og bistandsgiverne opp for ham. I sin første tale til nasjonen strakte han ut en forsonende hånd til de hvite.

Han beholdt mange hvite ministre i den nye samlingsregjeringen, rasebarrierene ble avskaffet og grunnskolen ble allmen og kostnadsfri. I dag er Zimbabwe det land sør i Sahara med høyest leseferdighet. Infrastrukturen i landet ble bygget opp og helsevesenet ble forbedret. Men disse lykksalige reformer veier ikke opp mot den misnøye og det vanstyret som i dag kjennetegner Robert Mugabes Zimbabwe.

Opposisjonen kvalt. Tidlig viste den daværende statsministeren autoritære tendenser. På starten av 80-tallet ble opposisjonen i sør kvalt, i massakrer der over 1000 sivile; menn, kvinner og barn ble drept. Matabeleland er fortsatt et blødende sår i den nå 20-årige statens historie. Noen uavhengig granskning eller sannhetskommisjon for å se på disse overgrepene har aldri kommet.

I 1987 ble det sluttet politisk fred med opposisjonen i sør, og Robert Mugabe ble landets president. Det autoritære styre som visse analytikere bedømte som en nødvendighet for utviklingen av det politisk ustabile Zimbabwe, begynte nå å vise sitt sanne ansikt.

Men fortsatt var Robert Mugabe ansett som en stor afrikansk statsmann – og han kunne gått inn i historien som det, hvis han frivillig hadde avgått i starten på 90-tallet da det sivile samfunnets organisasjoner begynte

å presse på for å få den de facto ett-partistaten forandret til virkelig demokrati.

Smaken på makt. Mellom valgene opptrådte regjeringspartiet som demokrater. Men i tiden før valgene viste de sitt sanne ansikt, kommenterer jussprofessor Welshamn Ncube ved Zimbabwes universitet i en artikkel i avisen Zimbabwe Independent. Mugabe hadde fått smaken på makt og hva dette privilegiet innebar.

Korrupsjonsskandalene begynte å dukke opp en etter en allerede på slutten av 80-tallet. Robert Mugabe gjorde tamme forsøk på å straffe eliten som puttet statens penger i egen lomme – men korrupsjonens veier førte direkte inn i presidentpalasset.

Gratis fly. Hvor mange ganger presidenten har forhøyet sin egen og sine nærmeste medarbeideres, ministre og topp tjenestemenns lønninger går det ikke an på regne ut. Fri bil, gratis fly og høy skattefri pensjon livet ut er også gaver som Robert Mugabe har bevilget seg og sine nærmeste tilhengere. Da presidenten giftet seg på nytt i 1996, ble det gjort nye store innhugg i statskassen. Siden den gang har det dukket opp nye historier – blant annet om de internasjonale shoppingturene til landets førstedame.

Robert Mugabe tåler ikke nederlag. Da folkeavstemningen i februar viste at regjeringssiden tapte, var det først en veldig taus president som i den statlige tv erkjente sitt tap. Siden har tonen forandret seg, og i dag støtter Mugabe åpent den ulovlige landokkupasjonen av hvite jordeiendommer. Dette har nå pågått i mer enn tre måneder. Landinvasjonen er ikke mer enn en iscenesatt manøver for Mugabes desperate forsøk på fortsatt å sitte ved makten og overstyre folkets vilje, som ved sitt nei til den nye konstitusjonen nektet presidenten økt makt.

Presidentens lov. For noen uker siden erklærte presidenten at han gjennom en særskilt lovgivning kommer til å gjennomføre den planlagte ekspropriering av drøyt 800 gårder som står oppført på en spesiell liste. Samtidig proklamerte han at «hvite er frie til å forlate Zimbabwe dersom de vil, og vi kan hjelpe dem med dette ved å vise ulike måter å gjøre dette på».

” Hvite er frie til å forlate Zimbabwe dersom de vil, og vi kan hjelpe dem med dette ved å vise ulike måter å gjøre dette på.

Robert Mugabe,
president

Samme dag som Zimbabwe feiret 20 år som selvstendig stat ble den andre hvite gårdbrukeren drept, etter at landokkupasjonene startet. Mugabe beskrev i et intervju de hvite jordbrukerne som «statens fiender», og legitimerte på den måten volden mot farmerne.

Mugabes nye selvsikkerhet de seneste ukene rimer dårlig med det kaos som råder i landet. Enten har president Mugabe et hemmelig ess i ermet – eller så tror han fullt og fast på sin egen uovervinnelighet. Flere ganger tidligere har den nå 76-årige Mugabe gjort politiske helomvendinger. Spørsmålet er om han i dag har så stor kontroll over landets misfornøyde folkemasser og de grigs-veteranene som okkuperer gårdene, at han kan gjøre det en gang til.

Chinja! Maitiro!

Opposisjonen roper på «forandring» – Mugabe klamrer seg til makten

HARARE (b-a): Jordokkupasjonene i Zimbabwe har pågått i mer enn tre måneder. Men konflikten handler egentlig ikke om jord, men om makt. Og om en 76-årig presidents desperate forsøk på fortsatt å bli ved makten.

• I ZIMBABWE:
GÖRREL ESPELUND

ZIMBABWE

– Chinja! Maitiro!

Opposisjonen strekker sine hender og roper på «forandring». Men de seneste ukene har regjeringspartiet Zanu-PF med vold forsøkt å kvele alle forsøk på forandring i Zimbabwe. Det tilspissede og problematiske jordreformspørsmålet er blitt skjøvet fram i fokus, og dermed lykkes regimet i å snu oppmerksomheten bort fra landets økonomiske problemer, for i stedet å fokusere på den urettferdige landfordelingen.

Mer enn halvparten av det beste jordbruksarealet eies av ca 4000 hvite landbrukere. Den totale hvite befolkningen utgjør mindre enn en prosent av Zimbabwes ca tolv millioner innbyggere. Men majoriteten av de hvite gårdbrukerne er enige om at noe må gjøres.

Landreform nødvendig. – Jeg tror at alle bønder innser at en landreform er nødvendig så lenge den skjer etter sunne økonomiske prinsipper og på en åpen og gjennomtenkt måte, sier Mike Carter.

Han har en gård noen mil sørøst for hovedstaden Harare. Gården på 1400 hektar har han overtatt etter sin far. 200 hektar er plantet med tobakk og 50 med blomster og frukt. Resten av jorden er enten ubrukbar eller brukes som beitemark. Sammenlagt bor det 80 familier her og 150 personer arbeider på gården.

Mike Carter engasjerte seg tidlig med de svarte opposisjonsgruppene som begynte å vokse seg sterke på slutten av 90-tallet. I dag tilhører han en støttegruppe for det største opposisjonspartiet MDC (Movement for Democratic Change).

«Jeg er redd». De trusler som Mugabe og hans regjering tidligere har ført mot de hvite bondene har Mike Carter bare trukket på skuldrene av. Men i år er situasjonen annerledes. Han har flyttet med sin familie til Harare. Hver dag kommer han ut til gården, men av sikkerhetsgrunner sover han i hovedstaden.

Alle distriktsledere i hans region som tilhører MDC er blitt truet, og siden volden har vendt sitt ansikt mot opposisjonspolitikere venter Mike Carter på at også han skal få en dødstrossel.

– Jeg er redd, sier han.

– For første gang er jeg ordentlig

En MDC-tilhenger vinker til fotografen under et opposisjonsmøte på Mucheke stadion i Masvingo sør for Harare 7. mai i år.

FOTO: SCANPIX/AFP/ODD ANDERSEN

tema: zimbabwe

redd. Mange opposisjonsledere har gått under jorden og sluttet å arbeide politisk. Vi kan ikke forutse noen ting. Vi kan ikke planlegge hva vi skal gjøre i morgen, for i morgen kan situasjonen ha forandret seg dramatisk. Det går ikke an å leve et normalt liv lenger, sier Mike Carter.

I dyp krise. Det som en gang ble betegnet som Afrikas håp, Zimbabwe, befinner seg nå i dyp krise – selv om regimet vil beskyldte internasjonale media for å rapportere om en virkelighet som ikke er sann. Den volden som har forekommet har vært «isolerte hendelser», ifølge regjeringen.

Men fakta tyder på noe annet. De seneste månedene har hvite jordbrukere, men framfor alt svarte opposisjonsmedlemmer, måtte sette livet til i den kampanjen som foregår før landets parlamentsvalg til sommeren. Minst 18 mennesker er (per 9.mai, red. anm.) drept i den politiske volden siden februar. Trakassering av MDC-supportere og jordbruksarbeidere, en yrkesgruppe der MDC har sterk støtte, skal skremme regjeringens motstandere til lydighet. Taktikken virker klar – med

MDC er den første virkelige trussel noensinne mot Robert Mugabe. Dermed er også privilegiene truet.

trusler og skremselspropaganda skal valget vinnes.

Den første trussel. MDC er den første virkelige trussel noensinne mot Robert Mugabe. Dermed er også privilegiene truet – privilegiene til presidenten, hans familie, hans rådgivere og hans tilhengere i en korrump stat.

Opposisjonspartiet MDC har sågar lovet å trekke tilbake troppene som i dag kriger i det mineralrike Kongo-Kinshasa, der både regimet og noen av de militære troppene sies å ha private interesser.

Eksporten daler. Samtidig forverres den økonomiske krisen. Inflasjonen svever mellom 50 og 70 prosent og mer enn halve befolkningen er arbeidsløse.

I år kommer dessuten tobakkeksporten til å bli betydelig mindre enn normalt – delvis som en protest fra bøndenes side, delvis på grunn av landokkupasjonen. Tobakk med verdi av hundretusentalls kroner er brent av landokkupanter og andre steder er avlingen blitt stoppet tidligere på året.

President Mugabe støtter åpent landokkupantene og sa i sitt valgmanifest at; før de 841 gårdene som

står oppført på en liste over «tvangsinnløsninger» har havnet på svarte hender, kommer ikke okkupantene til å forlate gårdene.

At president Mugabe gjennom sine 20 år ved makten selv ikke lykkes med gjennomføringen av en holdbar jordreform – eller at mye av den jorden som er blitt fordelt, har havnet på partitoppers og ministers hender, sies det ingenting om.

Ute på gårdene er det stor uro. Arbeidere som tilhører MDC er blitt tvunget til å tilbakelevere medlemskort og parti-t-skjorter. Hvor mange som brutalt blir mishandlet og slått er det ingen som vet. Men Zanu-PF forsøker med alle midler å «omskolere» jordbruksarbeiderne og tvinge dem bort fra MDC, partiet som de sier går ærender for de hvite og den fordums kolonimakten Storbritannia.

Landarbeideren. På Mike Carters gård arbeider Frank Tichafara. Han er 42 år og hadde fire brødre som slåss i geriljabevegelsen.

– Tre døde og en klarte seg. Vi trodde alle at det skulle bli bedre med selvstendighet. Det eneste vi ville ha var en svart regjering, det skulle bli så bra. Men vi tok feil, sier Frank Tichafara.

Han har syv barn og kom til gården for tre år siden, fordi han var tvunget til å forlate sin forrige arbeidsplass.

– Regjeringen tok gården jeg arbeidet på. Bonden flyttet til Amerika og landområdet ble delt opp til ca 200 jordløse bønder. I dag har alt forfalt. Er det riktig at 172 personer mister sitt arbeide fordi landområdene fordeles på denne måten?

Frank Tichafara arbeider som vakt. Tross sin fattige bakgrunn gikk han på skole som liten, og han uttrykker seg klart og tydelig.

– Alle vet at landfordelingen er urettferdig, men regjeringen har ingen god plan for å løse problemet. Man kan ikke bare kaste ut folk fra sine bosteder og arbeidsplasser og plassere nye mennesker på disse områdene, folk som ikke kan opparbeide jorden effektivt. Å okkupere landområdene slik krigsveteranene gjør er også feil. Majoriteten i Zimbabwe liker ikke det som skjer i dag, sier Frank Tichafara.

Vinner valget? Robert Mugabe har lovet at det blir valg til sommeren, men når dette skrives er det ennå ikke fastsatt noen dato. Ifølge loven må valget avholdes innen 11. august. Først når opptellingen av stemmene er ferdig går det an å se resultatet av de siste måneders vold og trakassering.

Görrel Espelund er svensk frilansjournalist, med base i Sør-Afrika. Hun besøkte nylig Zimbabwe.

– Mugabe vil manipulere seg til seier

• CAMILLA SOLHEIM – Omverdenen må presse president Mugabe til å ta opposisjonen aktivt med på råd når det gjelder valget. Man må stoppe militariseringen av konflikten, og bygge opp tilliten mellom partene i konflikten, mener forsker Einar Braathen ved Norsk Institutt for by- og regionforskning. Han har fulgt situasjonen i landet gjennom flere år.

– Mugabe satser på å manipulere seg til seier ved å blokkere opposisjonens kontakt med befolkningen. Mugabes partistat vil bruke en blanding av kraftig pisk og gulrot: henholdsvis vold og trusler – og fagre løfter om jord og liknende. I en slik situasjonen er det fullt forståelig om opposisjonen velger å boikotte valget. Først hvis regjeringen gjennomfører valg under slike for-

hold, bør utenlandsk stat-til-stat bistand avvikes, sier Braathen som mener at Norge uansett bør opprettholde diplomatiske forbindelser, i tillegg til å støtte demokrati- og menneskerettighetsarbeid.

Braathen mener konflikten i Zimbabwe først og fremst dreier seg om Mugabes ønske om å beholde statsmakten.

– Mugabe er verken villmann el-

ler sinnssyk. Men han er ekstremt forfengelig og ønsker å være president til han dør. Han gjør alt for å sikre seg makten. De hvite farmerne er syndebukker. Jordokkupasjonene er for å vise muskler – drepe noen opposisjonelle, terrorisere og statuere eksempler – alt for å støtte opposisjonen, sier Braathen.

Blant de «blodtørstige»

Zimbabwiske journalister møtte «krigsveteranene»

ZIMBABWE

• PÅ OKKUPERT OMRÅDE:

WILSON JOHWA OG INNOCENT MADAWO HARARE (b-a): Richard Ponde står litt unna flokken av jordokkupanter. Så sikker er Richard Ponde på at han nå endelig skal bli jordeier at han har tatt med seg et treskilt merket «R. Ponde». Dette skiltet skal han plante i sin egen jord. Richard Ponde er ingen krigsveteran, men han følger med strømmen av jordokkupanter i håp om et bedre liv i Zimbabwe.

Richard Ponde later ikke en gang som han er en av landets mer enn 40 000 tidligere frihetstjempere, nå krigsveteraner, som har okkupert hundrevis av storgårder eid av hvite farmere. Ponde er kanskje en opportunist, men han mener å ha en rett til å forvente seg en jordlapp for seg selv og familien. Han vil ha tilbake litt av den jorda som systematisk ble konfiskert av de britiske kolonialistene for flere generasjoner siden.

Navneskiltet er klart. Richard Ponde er åpenbart påvirket av propagandaen om urettferdigheten i fordelingen av landeiendommer i Zimbabwe. Han vet at rundt 4000 hvite storfarmere eier 12 millioner hektar land, det vil si 70 prosent av jordbruksarealet i Zimbabwe. Han har også hørt at 25 multinasjonale selskaper eier totalt en halv million hektar fin dyrkningsjord, en jord som nå stort sett ligger brakk.

Nå står Richard Ponde på eiendommen Retreat Farm midt mellom Harare og sovebyen Chitungwiza med et skilt i hendene. Det vil han plante på eiendommen til Graham Kileff, en hvit mann som føler seg pressen og skremt av jordokkupantene.

Vil ha et sted å bo. - Jeg trenger først og fremst et bedre sted å bo, forklarer Richard Ponde. Hjemme venter kone og to barn i et rom de leier i bydelen Mbare, et forstadsområde (high density) med stor kriminalitet og store sosiale problemer. Ponde har ikke nå spesielt dårlig samvittighet for å påføre en gruppe hvite bønder trusler og frykt som han selv og familien er kjent med i dagliglivet.

- Mitt mål er å få en tomt der jeg kan bygge mitt eget hus og dyrke litt jord. Jeg håper på å få ett av jordstykkene på 400 kvadratmeter som nå deles opp av okkupantene. Retreat Farm ligger jo bare 15 kilometer fra Harares bygrense, og vi som bor i hovedstaden trenger større plass. Jeg slo meg sammen med jordokkupantene for å få en sjanse til å forbedre livet mitt, forteller Richard Ponde.

Vold og trusler. For den hvite farmeren Graham Kileff og hans mange

Langs hovedveien sitter mer enn 2000 mennesker, de fleste kvinner, i stekende hete. De venter på å få tildelt sine nye landområder.

Richard Ponde har tatt med egen merkepåle. Han er klar til å ta imot sitt nye jordstykke. FOTO: WILSON JOHWA

svarte ansatte på Retreat Farm, er Richard Ponde en av mange okkupanter som med vold og trusler vil ta fra dem levebrødet, i verste fall skade og drepe dem.

Jordokkupantene flyttet inn på

farmen for to uker siden. De har gjort hærverk og satt fyr på uthus. Den staselige gården har raskt fått preg av forfall, ikke minst på grunn av alt søppelet som ligger omkring. Farmeren har måttet flytte buskap fra uthus til uthus og han må nå kjøpe høy til hestene, som han ikke tør slippe ut på beitelandet.

2000 i kø for jord. Etter noen kilometers reise kommer vi til en ny farm som har vært okkupert i vel en uke. Langs hovedveien sitter mer enn 2000 mennesker, de fleste kvinner, i stekende hete på en lørdag ettermiddag. De venter på å få tildelt sine nye landområder. En liten polititropp holder seg avventende i bakgrunnen.

Noen har satt opp små kiosker for å selge brus og hjemmelaget mat. Alle i køen har i prinsippet rett på et stykke land, mot en liten registreringsavgift. Selvutnevnte ledere, mange av dem kledd i Mugabe-t-skjorter, står for fordelingen av tomtene.

I kjølvannet av terror. Folk møter opp med håp og forventning. De følger i kjølvannet av voldelige terror-

tropper, men jordokkupasjonen er ikke bare vold og terror. Det er også et forsøk for vanlige mennesker å skaffe seg et bedre liv.

Mange av dem som nå sitter i kø utenfor gjerdene hos storfarmene gjør dette hverken for å vise motstand mot hvite farmere eller for å støtte president Robert Mugabe. Flere av «småokkupantene» er bitre motstandere av president Mugabe, og er lut lei av de økonomiske problemer, den inflasjon og den motløshet Mugabe har fått landet opp i. De er også klar over at de farmene som er omfordelt til svarte, stort sett har havnet i hendene til Mugabes partikamerater og nære venner. Mugabe har brukt 20 år på å løse jordfordelingsproblemet, og han har feilet. Nå er det tid for å ta saken i egne hender, med eller uten Mugabe på laget, mener mange.

De virkelige veteranene. Tilbake i Harare møter vi lederen i War Veterans Association, Chenjerai Hunzvi, som taler til en entusiastisk forsamling på et møte i ZANU-PFs lokaler. Hunzvi taler om rettferdighet og retten til å eie sin egen jord. Koblingen mellom ZANU-PF og krigsveteranene er ikke offisiell, men Hunzvi uttrykker sin klare støtte til Mugabe, og ber alle stemme på han ved neste valg.

Mugabe har tidligere erfaring med at Hunzvi kan få det som han vil. I løpet av tre år klarte han å presse regjeringen i Zimbabwe til å bruke fire milliarder Zimbabwe-dollar (om lag 900 millioner norske kroner) til krigserstatninger og ekstra månedlig støtte til veteranene og deres familier.

Dette var en viktig årsak til Zimbabwes galopperende inflasjon (inntil 70 prosent i året) og sammenbrudd av økonomien i mange lokal-samfunn. Hunzvi har også selv hatt hendene langt inne i War Victims Compensation Fund, men det påståtte misbruk av penger vil neppe bli påtalt og føre til dom under dagens regjering i Zimbabwe.

Wilson Johwa og Innocent Madawo er zimbabwiske journalister. Johwa er redaksjonssjef i The Zimbabwe Mirror, mens Madawo er redaksjonssekretær i nyhetsbyrået ZIANA. Begge er korrespondenter i Mango-nettverket.

Chenjerai Hunzvi maner til kamp mot jordeierne på et møte i Harare. FOTO: WILSON JOHWA

Vil overta 20 prosent av jorda

Krigsveteranene har kommet med krav om å overta minst 20 prosent av landeiendommene i Zimbabwe, og dette er et grunnlag for jordokkupasjonen som har foregått i løpet av de siste ukene. Disse voldelige aksjonene har trukket med seg både vanlige, relativt fredsommelige, zimbabwere på jakt etter et bedre liv, og kriminelle og voldelige som tiltrekkes av bråk og opprør. Flere av opprørerne har vært så unge som 18 år, noe som tilsier at de må ha en meget løs tilknytning til kategorien «krigs-veteraner».

Zimbabwes politi, sikkerhetspoliti, militærvesen og byråkrater forholder seg svært passive til jordokkupasjonen og volden som følger med disse. Årsaken er at krigsvetera-

nene er tungt representert i disse viktige samfunnsfunksjonene og nå klarer å holde hele Zimbabwe som

gissel for en utvikling de fleste innbyggerne i landet føler seg ille berørt av.

Fra okkupasjonen av Retreat Farm utenfor Harare. FOTO: WILSON JOHWA

KRIGSVETERANER

- Krigsveteranene kjempet i frigjøringskrigen som endte i Zimbabwes frigjøring i 1980. Dette utgjorde vel 40 000 soldater fra Robert Mugabes ZANU-PF og tidligere visepresident Joshua Nkomos PF-ZAPU.
- Tidlig på 90-tallet formet krigsveteranene Zimbabwe National Liberation War Veteran Association (ZNLWVA). Målet var å sikre inntekter og sosialhjelp til de krigsveteranene som klarte seg dårligst i samfunnet.
- Målsettingen endret seg etter at Chenjerai Hunzvi tok over som leder i 1994. Hunzvi var utdannet lege fra Polen, og hadde heller uklare militære meritter fra selve frigjøringskrigen.

110 år med konflikt om jord

Fortsatt eies 70 prosent av den beste jorda av hvite farmere

Landspørsmålet er et sensitivt tema i både England og Zimbabwe. Det har det vært i 110 år.

• TOR AKSEL BOLLE

ZIMBABWE

I 1899 etablerte Cecil Rhodes det mektige koloniseringskapet The British South Africa Company (BSAC). Året før hadde Rhodes underskrevet en avtale med Ndebele-kongen Lobenguala. Men Rhodes og Lobenguala var uenige om hva denne avtalen faktisk innebar. «Det som av Lobenguala ble oppfattet som en avtale om gullutvinning, ble av Rhodes tolket som en avtale som ga BSAC rett til i praksis å overta landområdet», heter det i New African Yearbook.

I 1890 sendte Rhodes en invasjonstyrke på 700 mann inn i områder som i dag er Zimbabwe. Salisbury, dagens Harare, ble etablert som hovedstad. Lobenguala følte seg lurt og erklært krig. Etter kamper hvor mange svarte afrikanere miste livet, ble motstanden slått ned for godt i 1897.

Tok seg til rette. Allerede i 1889, før Rhodes & co okkuperte området, hadde BSAC blitt oppfordret til å kjøpe land i Zimbabwe. Ivrig selger var den britiske regjeringen. Inntektene fra salget gikk rett i den engelske statskassa. Befolkningen som bodde i området fikk ingenting. I 1898 ble det vedtatt å forflytte de svarte afrikanerne til egne områder. På den måten ble det frigjort jord til hvite farmere.

I 1914 utgjorde hvite farmere tre prosent av befolkningen i Zimbabwe og kontrollerte 75 prosent av den dyrkbare jorda. De resterende 97 prosentene av befolkningen bodde i bestemte områder som til sammen utgjorde 23 prosent av den dyrkbare jorda. I 1930 kom en ny lov som formaliserte landfordelingen mellom hvite og svarte. Denne loven sikret de om lag 50 000 hvite kontroll over rundt 60 prosent av jorda. De 1.1 million svarte hadde tilgang på om lag 35 prosent, men det var stort sett dårlig jord.

Liten forandring etter 100 år. I 1976 bodde det 4.5 millioner svarte på såkalt Tribal Trust Land. Overbefolkningen på disse ufruktbare landområdene førte til overbeiting, utarming av jordsmonnet og lav produktivitet.

HVITE FARMERE

1914	Hvite: 3% av befolkningen 75% av jorda
1930	Hvite: 4% av befolkningen 60% av jorda
1980	Hvite: 1.5% av befolkningen 45% av jorda
2000	Hvite: 0.8% av befolkningen 33% av jorda

Fram til 1980 delte den rhodesiske regjeringen landbruksarealet i 5 kategorier. Kategori 1 var den beste og mest fruktbare jorda, mens kategori 5 var regnet som dårlig beiteområde. Det er viktig å merke seg at 70% av jorda i kategori 1 fortsatt eies av hvite.

Britisk-ættede Alan Dunn (her sammen med sin kone Sherry) er den tredje hvite farmeren som er drept av jordokkupantene.

FOTO: SCANPIX/HO/REUTERS

tema: zimbabwe

Ønsket om en omfordeling av jorda var helt klart en viktig faktor bak gerilljakrigen som endte med Zimbabwes selvstendighet i 1980. Da Robert Mugabe ble valgt til president det samme året lovet han at en omfordeling av jorda var første prioritet. Samtidig understreket han at de hvite farmerne skulle få skikkelig betalt for jorda staten overtok.

Ved frigjøringen i 1980 eide om lag 6000 hvite farmere 15.5 millioner hektar jord. Det utgjorde om lag 45 prosent av de i alt 33 millioner hektar dyrkbar jord i Zimbabwe. Jorda eid av hvite lå hovedsakelig i de beste jordbruksområdene. 700 000 svarte familier livnærte seg på resten av jorda. Mye av denne jorda lå i tørre, lite fruktbare områder.

Tjue år etter Zimbabwes selvstendighet er det ikke skjedd store forandringer. 4000 hvite farmere eier fremdeles drøye 11 millioner hektar. Om lag 70 prosent av den beste jorda eies av hvite, som utgjør om lag 0.6 prosent av Zimbabwes befolkning på 12 millioner mennesker. Rundt en million svarte familier lever av ca 16 millioner hektar, hvorav mye er dårlig jord. Drøyt 10 000 mindre, kommersielle farmer, stort sett eid av svarte, eier 1.2 millioner hektar. 70 000 svarte familier har fått tildelt to millioner hektar til sammen etter omfordeling av jord

Hvem skal betale? Omfordeling av jord er svært dyrt. En av de viktigste årsakene til at så lite har skjedd er at Zimbabwes regjering ikke har hatt råd til å betale for jordreformene. I tillegg til å betale kompensasjon til jordeierne må det bygges veier, skoler, helseklinikker og lignende for de som skal overta jorda. I 1997 lovet/truet Mugabe med at 1500 farmer skulle kjøpes av staten enten eierne ville eller ikke. Men på tross av Mugabes uttalelser ble bare 50 farmer kjøpt opp i 1998.

Mugabe har gjentatte ganger

krevd at England skal betale lang mer av omfordelingen fordi det var England som hadde makten da problemene ble skapt. Tony Blairs regjering har svart med å påpeke at England allerede har bidratt med 44 millioner pund til Zimbabwes jordreformer. Ifølge britene har en stor del av disse pengene gått til å kjøpe jord til Mugabes venner og politiske allierte. Dette var hovedgrunnen til at støtten til jordreformene ble stoppet i 1998.

Reform i ordnede former. Det var med dette som bakteppe at Mugabe i april presset gjennom et vedtak som gir regjeringen utvidede fullmakter til å beslaglegge jord fra hvite farmere. Samtidig har tusenvis av Mu-

gabe-tilhengere okkupert nærmere ett tusen farmer eid av hvite.

Mugabes politiske motstandere beskylder presidenten for å utnytte landspørsmålet for å gjenvinne tapt støtte på landsbygda. Det er bred enighet om at jordreform er nødvendig. Mange, med opposisjonsleder Morgan Tsvangirai i spissen, mener imidlertid at prosessen må gjennomføres i ordnede former. For millioner av fattige zimbabwere på landsbygda er likevel muligheten for å få omfordelt jord helt klart et godt argument for å stemme på Mugabe og Zanu-partiet.

Tor Aksel Bolle er frilansjournalist.

Den engelske utenriksministeren oppfører seg som han er guvernør av Rhodesia og har glemt at Zimbabwe ble selvstendig for tjue år siden.

Zimbabwes informasjonsminister Chen Chimuteng.

Mugabe har rett!

Mugabe har rett! lyder førstesiden i en av de siste utgaver av det kjente afrikanske nyhetsmagasinet New African.

Ved å svarte Mugabe og å fokusere på enkelttilfeller av korrupsjon i Zimbabwe prøver den engelske regjeringen å unnsnippe det ansvaret som av historiske grunner hører hjemme i England. Svartmalingen av Mugabe og Zanu-partiet drar oppmerksomheten vekk fra det som er viktig: jordreform. Omfordelingen av jord har allerede kommet mange fattige familier til gode og må fortsette, skriver bladets redaktør Bafour Ankomah.

I sine utfall mot Mugabe unnslyr den britiske regjeringen og media følgende sentrale punkter, mener New African.

- Fram til juli 1998 hadde Mugabes regjering kjøpt 3.5 millioner hektar jord til omfordeling. Kompensasjon var betalt og ikke noe jord var tatt uten godtgjørelse.

- Mugabe blir beskyldt for å gi jord til venner og allierte, mens faktisk er at alle kan leie jord som sta-

ten eier. Mange hvite farmere leier også av staten.

- Studier utført av Verdensbanken har vist at de store kommersielle farmene utnytter under halvparten av den jorda de eier. I et land hvor store deler av befolkningen har tilgang til små områder med dårlig jord er det en kraftig provokasjon å se store fruktbare jordområder ligge ubrukt

- Det finnes en rekke eksempler på farmere som eier over 10 store farmer

- Det er store miljømessige skadepåvirkninger av overbefolkning på små, dårlige landområder.

Det velrenommerte afrikanske magasinet oppfordrer briter og zimbabwere til å vise romslighet og møtes på halvveien i denne vanskelige konflikten. Det er helt avgjørende for Zimbabwes framtid. For før Zimbabwe kan ta fatt på de mange utfordringene landet står overfor må det 110 år gamle landspørsmålet løses, fastslår New African.

Sydnes fryser bistanden til Zimbabwe

Regjeringen kan komme til å forstå å fjerne Zimbabwe som et prioritert samarbeidsland, dersom krisen i landet forverres ytterligere. I første omgang fryser Norge 20 millioner kroner på årets budsjett.

• CAMILLA SOLHEIM

ZIMBABWE

– Vi har funnet det nødvendig å gå til dette skritt på grunn av alvor og situasjonen og behovet for å sende et klart signal til myndighetene i Zimbabwe, sa statsråd Anne Kristin Sydnes i sin utviklingspolitiske redegjørelse til Stortinget 9. mai.

Hun understreket samtidig at regjeringen vil øke støtten gjennom ikke-statlige kanaler, spesielt i forhold til menneskerettighets- og demokratiarbeidet i landet.

Det er ennå ikke bestemt hvilke prosjekter som rammes, men det blir sannsynligvis kutt innenfor miljø, teknologisamarbeid og vann. Sydnes ønsker å skjerme hjelpen som går direkte til fattige, derfor står det igjen 15 millioner kroner i tosidig bistand på årets budsjett. Men Norge kommer ikke til å inngå nye avtaler på stat-til-stat nivå. Representanter fra opposisjonen og det sivile samfunn som den norske delegasjonen møtte nylig, uttrykte et klart ønske om at Norge måtte opprettholde et bistandsengasjement i landet, samt sende observatører til det kommende valget.

Lederen i Stortingets utenrikskomité, Einar Steensnæs (Krf) var enig i regjeringens avgjørelse om å fryse deler av bistanden.

– Det skal mye til å tvinge Muga-be over på en mer demokratisk linje, men dette er et meget viktig signal. Samtidig er jeg skeptisk til å fryse alt, fordi det er viktig å ha et fotfeste i landet. Dersom man kutter all bistand setter man seg utenfor enhver innflytelse, sa Steensnæs til Bistandsaktuelt.

Bistand til en ny stat 1980-2000

Vann og helse har vært to satsningsområder for norsk bistand til Zimbabwe de tjue siste årene. På 70-tallet ga Norge humanitær støtte til frigjøringsbevegelsen i det daværende Rhodesia til en verdi av nærmere 33 millioner kroner. Siden uavhengigheten i 1980 har Norge gitt utviklingshjelp til den nye staten i form av tre ulike faser. I 1980 bevilget Norge 40 millioner kroner, og i 1981 60 millioner kroner. I den første tiden ble det gitt penger og teknisk assistanse i arbeidet med gjenreisningsarbeidet, spesielt til vannforsyning på landsbygda. I 1983 økte den norske støtten til 85 millioner kroner.

Fra midten av 80-tallet og fram til tidlig 90-tall prioriterte man en bredere utvikling innen grunnleggende sosial og økonomisk utvikling til de aller fattigste delene av befolkningen. Det ble også fokusert på å styrke Zimbabwes økonomi og infrastruktur og oppmuntret til regionsamarbeid. I 1989 var den tosidige bistanden på 119,3 millioner kroner, mens det i 1990 økte til 150,9 millioner. Hovedsektorene var som tidligere vannforsyning på landsbygda og varebistand/importstøtte, men også et familiehelseprogram. I siste del av 90-tallet har Norge vektlagt mottakeransvar, godt styrings-

Han mente for øvrig at Stoltenberg-regjeringen i stor grad følger opp den forrige regjeringens bistandspolitikk.

Viktig valg. I forbindelse med statsbudsjettet for 2001 skal regjeringen vurdere om Zimbabwe fortsatt skal ha status som prioritert samarbeidsland.

– I den sammenheng vil det være viktig om det blir gjennomført valg på en fri og demokratisk måte, men vi frykter at det ikke vil skje, utdypet Sydnes til Bistandsaktuelt. Den norske regjeringen har tatt et initiativ overfor FN for å bringe jordreformprosessen i gang etter valget.

Anne Kristin Sydnes, utviklingsminister.

Den nye regjeringen ønsker også at den samlede bistanden økes til 1 prosent av brutto nasjonalprodukt. Men utviklingsminister Sydnes kan ikke love når det skjer.

– Jeg kan ikke si noe om tempo. Vi ønsker det snarest mulig. Det er en viktig sak for regjeringen, men det er vanskelig å øke, sa Sydnes til Bistandsaktuelt.

Utviklingsminister Sydnes varslet at hun vil styrke fattigdomsbekjempelse, kamp mot korrupsjon og bidra til gjeldslette i utviklingslandene. Hun ga næringslivet en større rolle i utviklingsarbeidet enn hennes forgjenger.

– Regjeringen ser det som en prioritert oppgave å legge forholdene bedre til rette for at norsk næringsliv skal kunne konkurrere på like vilkår i det globale markedet knyttet til utviklingstiltak, sa Sydnes og lotte enklere og mer effektive ordninger for næringslivet.

Les hele redegjørelsen:

odin.dep.no/ud/taler/2000/m000509.htm

sett, desentralisering og institusjonsbygging; og satt en større fokus på næringsutvikling og kultur og miljø. Demokrati, fred og menneskerettigheter får for første gang en del av bistandskaken i 1994 – da med 0,6 millioner kroner av totalt 122, 2 millioner kroner. I 1998 økte denne delen til 3,7 millioner av totalt 98 millioner kroner.

Kilde: Diverse NORAD-årsrapporter og heftet «Zimbabwe & Norway. Partners in development and change» (1996).

ZIMBABWE

er et av Norges prioriterte samarbeidsland

■ Norge har gitt bistand til Zimbabwe siden 1980. Totalt om lag 2 milliarder norske kroner.

■ Norsk bistand til Zimbabwe i 1999: 104 millioner kroner, hvorav sosial utvikling (helse, utdanning og annen sosial infrastruktur): 47,7 millioner kroner. Økonomisk utvikling: 24,2 millioner kroner. Menneskerettigheter og demokrati: 8,2 millioner kroner

Nordiske idrettsforbund samordner bistand

Mange er aktive i idrett i håpet om å slippe bort fra fattigdom og dårlige levekår.

FOTO: PER KR. LUNDEN

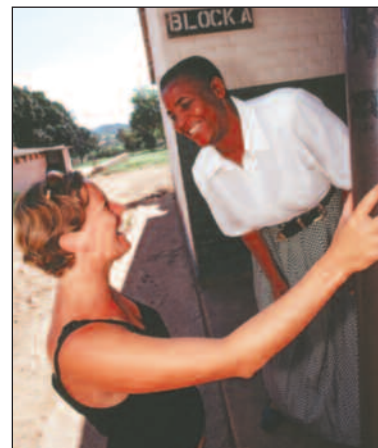
BINDURA (b-a): De nordiske idrettsforbundene tar konsekvensene av at de driver omtrent med den samme type bistand i de samme utviklingsland. Nå skal det satses på mer samarbeid og felles prosjekter.

• I ZIMBABWE:
PER KR. LUNDEN

– Vi har laget en egen nordisk strategi for bistands- og utviklingsarbeidet innen de nordiske idrettsforbundene. Vår bistand prioriterer bredde framfor toppidrett. Den skal rette seg mot fattige lag i samfunnet og framheve verdier som demokrati, mangfold, frivillighet, fellesskap og glede, forteller Kirsten Wille, internasjonal konsulent i Norges idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF).

NIF hadde i 1999 et bistandsbudsjett på vel 3,8 millioner kroner, inklusiv 80 prosent støtte fra NORAD. Norge prioriterer innsats i Zimbabwe, Zambia og Sør-Afrika, akkurat som de andre nordiske landene. En forundersøkelse i 2001 skal nå legges til grunn for å se på mulighetene for et felles nordisk idrettsprosjekt fra 2002 til og med 2004.

Frivillige. Norsk idrettsbistand har i de siste årene vært konsentrert om et «frivillig-program» i Sør-Afrika, Zimbabwe og Zambia. Den norske idrettsfrivillige skal være en rådgiver

Wivi Engen fra Holmestrand var tilbake i Bindura i Zimbabwe for å være idrettsfrivillig i seks nye måneder. Men gledene over møtet med gamle kolleger ble kortvarig

FOTO: PER KR. LUNDEN

ver i idrettsarbeidet på skole og landsby, men skal ikke være lederen i arbeidet. Målet er at skolen og det lokale idrettslaget har lært noe og står bedre rustet til å drive arbeidet på egenhånd, når de norske frivillige er borte.

Men ofte er både skoler og frivillig idrettsvesen i samarbeidslandene preget av byråkrati og innflokke veier til beslutninger og handling. Dette kan rive og slite i tålmodigheten til en norsk frivillig som har liten tid og gjerne vil ha utrettet noe.

– Faren er at den frivillige tar over hele virksomheten. De lokale samarbeidspartnerne kan bli passive, enten fordi de blir tilsidesatt eller fordi det er mer makelig at andre gjør jobben. Når dette skjer, skaper vi avhengighet, ikke selvstendighet. Vi går nøye gjennom problemstillingene før utreise, sier Wille.

Kortvarig glede. Hun besøkte i februar idrettsfrivillig Wivi Engen i Bidura i Zimbabwe sammen med generalsekretær Ivar Ekeberg og 1. Vise-president Grethe Fossli i NIF. Delegasjonen besøkte også andre idrettsfrivillige og lokale samarbeidspartnere i Zimbabwe og Sør-Afrika.

Gleden til Wivi Engen og de andre idrettsfrivillige tok imidlertid en rask slutt i begynnelsen av mai. Da besluttet NIF i samråd den norske ambassaden i Harare å trekke tilbake alle idrettsfrivillige i Zimbabwe, for minst ett år. Det forutsettes at frivilligprogrammets innsats i Sør-Afrika midlertidig trappes opp i påvente av mer stabile forhold i Zimbabwe.

Per Kr. Lunden er leder av frilansbyrået Sørvis.

NORWEGIAN SPORTS VOLUNTEERS

■ Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité samarbeider med Norges Idrettshøgskole om utviklingsprogrammet «Norwegian Sports Volunteers». Hele programmet finansieres – ved siden av NIF og de frivillige selv – fra NORAD.

■ Frivilligprogrammet tok til i 1998, som en oppfølging av engasjementet «Sport for All», som ble etablert tidlig på 80-tallet. Samarbeidspartnerne for frivilligprogrammet er idrettsorganisasjoner i Sør-Afrika og Zimbabwe.

■ Zambia har også vært en del av programmet, men her skal samarbeidet revurderes. Det er utreise to ganger i året, og det sendes totalt ut mellom 50 og 60 frivillige i året

■ De frivillige er i alderen fra snau 20 til drøye 30 og reiser ut i perioder av seks måneder, med muligheter til forlengelse for et halvår til. De fleste som reiser har en påbegynt idretts- eller lærerutdanning i Norge, og benytter oppholdet i Afrika til praksisdelen av 10-vekstallskurset «Idrett-bistand-kulturutveksling».

■ En annen gruppe idrettsfrivillige er de med trener og lederbakgrunn fra lokallag og kretser. Hver deltaker betaler 9000 kroner i deltakeravgift, som er med på å dekke alle utgifter til reise, opphold og en symbolsk månedslønn på 300 kroner i måneden.

notiser

Felles kampanje rettet mot ungdom

De fem store norske bistandsorganisasjonenes (Røde Kors, Redd Barna, Kirkens Nødhjelp, Flyktningerådet og Norsk Folkehjelp) lanserer en felles holdningskampanje rettet mot ungdom. Kampanjestart er 11. september.

Kampanjen er finansiert av NORAD og har fokus på menneskerettigheter, likeverd og at bistand nytter. Kinoreklame, annonsering i radio og ungdomsmagasiner, samt en tung satsing på internettssidene «involveyourself.com», skal utgjøre kampanjens virkemidler. Internettssidene vil være oppe fra midten av august.

Vil oppheve Serbia-sanksjoner

Redd Barna går inn for å oppheve alle sanksjoner mot Serbia, bortsett fra våpenboikotten og sanksjonene som er rettet mot krigsforbrytere og personene i kretsen rundt Milosevic. Videreføring av sanksjonene vil føre til ubotelige skader for barna i Serbia, mener organisasjonens hovedstyre.

Organisasjonen krever at regjeringen tar innledende skritt til oppheving av sanksjonene og initiativ overfor EU- og NATO-landene. Redd Barna mener at tiden nå er inne for å vise vilje til å gå inn i et samarbeid for å bygge opp landet, slik at Serbia får en samfunn-utvikling som åpner for demokrati.

Avtale med Laos

Laos og Norge har inngått en avtale om institusjons- og kompetansebygging innen vannforsyning.

Den norske finansieringen er på 10 millioner norske kroner og er bevilget under parallellfinansieringsordningen med Den Asiatiske Utviklingsbank (ADB). Institusjons- og kompetansebyggingskomponenten er en av flere komponenter i et totalprosjekt på 20 millioner amerikanske dollar som er kalt Water Supply and Sanitation Sector Project. Den norsk-finansierte komponenten vil bli sendt ut på anbuds-konkurranse i Norge. Det er forventet at kontrakten blir undertegnet i slutten av juni.

Bedre vann til Sør-Afrika

NORAD har bevilget 25 millioner kroner til et program for utvikling av en god vannforsyning i Sør-Afrika. Det norsk-støttede grunnvannsprogrammet har som formål å forsyne landsbygda med vann. Den norske pogramkomponenten er rettet mot en bærekraftig utnyttelse av grunnvannsressursene. Bruk av norske faglige ressurser er en betydelig komponent i programmet, og Norges Geologiske Undersøkelser (NGU) er en sentral aktør. Den sørafrikanske regjeringen tar sikte på å bruke om lag 1,3 milliarder norske kroner på vannforsyning de neste ti årene.

NORAD i tenkeboksen

Utvidet strategiarbeid kan føre til omfattende omorganisering

NORAD har igangsatt et omfattende arbeid, der resultatet kan bli en betydelig strategisk omorganisering. Statsdirektoratet skal moderniseres og styrkes faglig. Ingen kuer er hellige i den gode saks tjeneste.

• GUNNAR ZACHRISEN

- NORAD er gode på forvaltning, nå er utfordringen å bli minst like sterke bistandsfaglig, sier NORAD-direktør og leder av «NORAD 2000» Tove Strand.

Prosjektet «NORAD 2000» er et forsøk på å konkretisere den nye NORAD-strategien som ble vedtatt i fjor sommer, slik at den skal bli praktisk anvendbar for bistandsforvaltningen og ambassadene i deres arbeid. NORAD skal bli «en resultatorientert partner med krav til egen virksomhet så vel som til mottaker». Helhetstankning skal gjennomføre alt arbeid.

- Gjennom strategiarbeidet ble vi enige om noen grunnelementer i vårt videre arbeid - og om visjonen: å bekjempe fattigdom. Hovedelementene i norsk bistand, blant dem prinsippet om mottakeransvar, står fast, derimot er det behov for en ytterligere utdyping av hva vi mener med «partnerskap». Vi må finne ut hvordan NORAD skal være en aktiv, deltakende partner i utviklingssamarbeidet - uten å røre ved at eierskapet ligger hos mottaker, sier Strand.

Hun understreker at endringer i den faglige tilnærmingen til bistandsarbeidet må ta utgangspunkt i analyser av hvert enkelt land. Virkemidler og mål må også være landspesifikke.

Faglig fundert. - Vi må finne vår rolle i hvert enkelt land, og må utarbeide landstrategier og inngå avtaler som er realistiske og solid faglig funderte. Et land som Tanzania er kom-

- NORAD er gode på forvaltning, nå er utfordringen å bli minst like sterke bistandsfaglig, sier NORAD-direktør og leder av «NORAD 2000» Tove Strand.
FOTO: CAMILLA SOLHEIM

”
NORAD vil forhåpentligvis kunne bli en enda bedre ressursbase og støttespiller for norske organisasjoner.

Tove Strand,
NORAD-direktør.

met langt i å utvikle sin egen analyse- og utredningskapasitet, og nå avventer vi deres egen strategi for fattigdomsbekjempelse. I prinsippet bør vår plan være et vedlegg til deres - ikke omvendt, sier Strand.

Hun sier samtidig at andre land, eksempelvis Zambia, vil bruke lengre tid før de fyller «hele førerretet» i utviklingssamarbeidet.

NORAD 2000 er sammensatt av i alt fire delprosjekter, der henholdsvis landtilnærming, programtilnærming, verdiskapning/ressursmobilisering og organisasjon er satt i fokus. En omorganisering av NORAD med større vekt på geografi (region) og mindre vekt på bistandskanal er et av flere mulige resultater av prosessen. En av gruppene prøver ut dette konseptet med fokus på regionen rundt Victoria-sjøen.

Tett dialog. På basis av en helhetlig analyse ønsker man å finslepe virkemidler og innsatsområder: fra sekto-

rer som næringsutvikling, stat-til-stat-samarbeid, sivilt samfunn og kulturbistand. Samtidig må man ha en tett dialog med samarbeidsland om hva slags bistand de ønsker og på hvilke områder.

- Dessuten må vi bli en del bedre på å koordinere innsatsen med andre givere, sier Strand.

- Hvordan vil norske partnere merke «NORAD 2000»?

- NORAD vil forhåpentligvis kunne bli en enda bedre ressursbase og støttespiller for norske organisasjoner og andre norske aktører som jobber i de enkelte landene. Vi skal være bistandsfaglig senter. Dersom resultatet blir at vi omorganisierer oss, for eksempel etter et geografifokus, vil vi måtte sørge for at våre eksterne norske partnere likevel har faste kontaktpunkter i organisasjonen, sier Strand.

En foreløpig rapport fra prosjektgruppene skal foreligge innen 1. juni.

Bills penger lukter ikke, mener UNICEF-leder

UNICEF-leder Carol Bellamy ser få betenkeligheter med at internasjonal bistand i stadig større grad gjør seg avhengig av privat storkapital. Det nye globale vaksine-initiativet GAVI er et av bistandsprogrammene som satser på omfattende finansiering fra næringslivet.

• TOR AKSEL BOLLE

Bellamy vil trolig overta som leder av GAVI etter WHO-leder Gro Harlem Brundtland, når sistnevnte avslutter dette vervet neste år.

Den største bidragsyteren til GAVI-alliansen er Bill and Melinda Gates Foundation med 750 millioner amerikanske dollar over 5 år. Flere andre private donorer er involvert som donorer, blant annet farmasøytiske firmaer.

Styret bestemmer. - Jeg ser ingen prinsipielle problemer med å motta penger fra private donorer som Gates Foundation. Poenget er hvem som bestemmer hva som skal gjøres.

Med GAVI håper vi å skape en ny giv rundt internasjonalt vaksinasjonsarbeid, sier UNICEF-leder Carol Bellamy.

I GAVI er det styret, som i all hovedsak består av representanter fra de forskjellige landene som er involvert. Det er de som sitter i førerretet i denne alliansen, og det er WHO som vil stå for kvalitetskontrollen på det arbeidet som gjøres, sier amerikanske Bellamy.

Hun viser samtidig til at UNICEF gjennom årene har mottatt om lag en tredjedel av sine midler via privat finansiering.

Samtaler med Sydnens. Bellamy besøkte nylig Norge. Under besøket hadde hun blant annet samtaler med den nye bistandsministeren Anne Kristin Sydnes om Norges støtte til Den globale alliansen for vaksiner.

- GAVI-alliansen er et forsøk på å koordinere all offentlig og privat innsats rundt vaksiner. Med GAVI håper vi å skape en ny giv rundt vaksinasjon. Vi håper å kunne mobilisere tilleggsmidler ved å involvere nye aktører og midler fra andre kilder enn tradisjonell bistand. På nittitallet har vi dessverre sett en reduksjon i vaksineprogrammene, blant annet på grunn av krig og lavere bevilgninger. Vi er derfor

svært glade for den klare støtten den norske regjeringen har signalisert til alliansen, sier UNICEF-lederen.

Norge støtter. Stoltenberg-regjeringen flagget allerede i sin tiltredelseserklæring at de vil sette internasjonalt vaksinearbeid høyt på agendaen - og gir varm støtte til GAVI-initiativet. Den norske regjeringen har nå tatt initiativ til at neste styremøte i GAVI avholdes i Norge i juni.

I samtalen ble også framtidige utfordringer for UNICEF diskutert.

- Norge har lenge vært en aktiv støttespiller for UNICEF og en aktiv pådriver i kampen for jenters rettigheter. Av de over 110 millioner barna i skolealder som ikke går på skolen er majoriteten jenter. Den manglende utdannelsen fører med seg en rekke negative konsekvenser for samfunnet og fratar jentene valgmuligheter. Dette, sammen med kampen mot aids og bekjempelsen av barnearbeid, vil stå sentralt i UNICEFs videre arbeid, forteller Bellamy.

Tor Aksel Bolle er frilansjournalist.

Bistandsboom etter Kosovo

Ny rekord: 750 millioner kroner brukt på ett år

Krigen og konflikten i Kosovo har gitt norsk bistandsrekord. Aldri før har norske myndigheter brukt så mye bistandspenger til ett enkelt formål på ett år. Hele 750 millioner ble øremerket Kosovo i 1999.

• ODD IGLEBÆK

KOSOVO

I disse dager foreligger «Norsk bistand i tall - 1999», NORADs årlige statistikkoversikt. Det er ut fra materialet i denne, kombinert med tidligere års oversikter, man kan observere rekord-veksten. Mens Kosovo-summene for 1998 var 80,0 mill. kr., tilsvarende 0,8 prosent av det samlede bistandsforbruket, var de for 1999 økt til 749,8 mill kroner, tilsvarende hele 7,0 prosent.

Halvparten i Kosovo. Ut av den samlede summen på 750 mill. kr er ca. 382 mill. kr. brukt i selve Kosovo. Videre er 167 mill. kr. brukt til mottak av flyktninger fra Kosovo i Norge. Dermed gjenstår ca. 200 mill. kr., som er brukt på andre områder, først og fremst til mottak av flyktninger i Makedonia og Albania. Denne summen inkluderer også ca. 14 mill. kr. til frakt av flyktninger til Norge og 15 mill. kr. til støtte til regjeringen i Montenegro.

Mest til UNHCR. Fordeler man forbruket på organisasjoner er det FNs

Først betalt vestlige alnd bombene, så gjenoppbyggingen.

FOTO:SCANPIX

5 PÅ TOPP I BISTAND

Norsk bi- og multilateral bistand fordelt på mottakere 1998-1999

(Beløp i mill. kr.)

1998

1. Mosambik	373,4
2. Tanzania	336,4
3. Palestinske områder	302,7
4. Zambia	240,2
5. Uganda	236,1

1999

1. Serbia og Montenegro (les: Kosovo)	749,8
2. Tanzania	387,7
3. Mosambik	285,9
4. Bangladesh	266,5
5. Bosnia-Herzegovina	246,1

høykommissær for flyktninger (UNHCR) som er den store «vinneren». Mer enn en fjerdepart av all bistanden er formidlet via den sentrale FN-organisasjonen. I tabellen er beløpet oppgitt 142,5 mill. kr., men i realiteten er det enda større. Årsaken er at en større del av de 39,5 mill. kr. som har gått via UNOCHA (FNs kontor for koordinering av humanitære saker) har vært øremerket UNHCR.

Mye til fire av «de fem». Fire av de såkalte «fem store», det vil si Flyktingerådet, Norsk Folkehjelp, Norges Røde Kors og Kirkens Nødhjelp, har alle fått bidrag i 50-millioner kroners klassen. Redd Barna, CARE Norge, Caritas Norge og Norwegian

Aid Committee (NORWAC) som vanligvis opererer i Midt-Østen, er alle i gruppa med bevilgninger rundt 15 millioner. Vel 50 mill. kr. har gått til kontrakter for norsk næringsliv innen energi- og vannforsyning.

Mer til Europa. Utviklingen med stadig mer bistand til det tidligere Jugoslavia har også ført til at Europa har fått en økende andel. I løpet av et par år er andelen til denne delen av verden mer enn fordoblet og utgjør ca. 17 prosent i 1999. Et annet markert trekk i norsk bistand er at stadig større beløp blir øremerket av norske myndigheter. Det gjelder såkalt bilateral eller multi-bilateral bistand. På tilsvarende måte reduseres rein multilateral bistand.

KOSOVO-BISTAND

Norsk Kosovo-bistand fordelt på organisasjoner og bedrifter

(Alle beløp i mill. kr.)

ABB Kraft AS	7,9
Adventist Development and Relief Agency	3,5
Ambassaden i Beograd	0,9
AS Apotekenes Fellesinnkjøp	0,2
AS Linjebygg	6,1
Braathen Euroflight, Sterling og Mærsk	2,8
CARE Norge	12,4
Caritas Norge	14,3
Den norske Helsingforskomiteen	0,8
Den norske lægeforening	0,3
Flyktingerådet	50,0
International Management Group	1,1
International Peace Academy	0,2
Jacobsen Elektro AS	5,7
Jugoslaviatribunalet	2,3
Kirkens Nødhjelp	49,8
Leger uten grenser	2,0
Nansenskolene	2,0
Norges Røde Kors	54,1
Norsk Folkehjelp	55,5
Norwegian Aid Committee	17,4
Norwegian Power Group	4,8
Nærings- og Handelsdepartementet	1,0
PRIO	2,6
Redd Barna	14,5
Water Board Batllava (Pristina)	14,7
Øveraasen AS	1,9

Internasjonal organisasjoner:

International Organization of Migration	20,6
United Nations Environmental Program	3,8
UNHCR (FNs høykom. for flyktninger)	142,5
United Nations Interim Administration	11,3
United Nations Mine Action Services	1,5
UNOCHA	39,5
Verdens matvareprogram (WFP)	19,4

Langt fram til salg av prestisje-prosjekt i Tanzania

I snart ett år har det pågått forhandlinger mellom det norske firmaet Tree Farms Ltd. og tanzanianske myndigheter om kjøp av sagbruket Sao Hill.

– Men fortsatt er det langt fram, sier Mads M. Asprem, hovedaksjonær i Tree Farms.

• ODD IGLEBÆK

TANZANIA

Det er Tree Farms som i dag driver Sao Hill sagbruket. Det drives på en leiekontrakt:

– Denne utløper om sju år, men for å drive skogdrift er vi avhengig av et lengre perspektiv. Derfor vil vi

helst gå inn som eiere, altså kjøpe sagbruket, fortsetter Asprem.

Sao Hill-sagbruket eies i dag av det tanzaniaske statsselskapet TWICO. Dette skal angivelig være en overlevning fra tiden før den store privatiseringsbølgen i Tanzania midt på 1990-tallet.

«Tekniske spørsmål». Når det gjelder et mulig salg til Tree Farms, sier Asprem at det først og fremst dreier seg om det såkalte «tekniske spørsmål».

– Det er ikke snakk om pris. Det er mer en prosess som må ta sin tid. Går det bra er vi klar om en måned, men det kan lett ta tre, sier han.

Tree Farms, som den gang het Fjordgløtt, overtok driften av Sao

Hill i 1998. Det skjedde ikke minst etter et engasjement fra NORAD og norske bistandsmyndigheter. Disse hadde et par år tidligere blant annet ettergitt gjeld for 18 millioner kroner til sagbruket. For å sikre framtidig drift ønsket de norsk interesse på plass. Alternativet hadde sannsynligvis vært det britiske Commonwealth Development Corporation.

NORAD positiven – I og med at reelle lokale alternativer ikke finnes ønsker vi fortsatt at Tree Farms skal drive videre, sier underdirektør Dag Larsson på NORADs avdeling for næringsutvikling. – Vi er også av den oppfatning at eierskap er den beste løsning, tilføyer han.

NORAD har i prinsippet også

innvilget Tree Farms lån og støtte på til sammen 21,4 mill. kr.

– En forutsetning for at pengene utbetales er at spørsmålet om eierskap løses, sier Larsson.

Sao Hill er et av de virkelig prestisjetunge prosjektene i norsk bistands historie. Siden starten i 1976 er det blitt overført langt over 100 millioner kroner til prosjektet. Mye i form av lønninger, etc. til norske eksperter. Selskapet var det første av sin type på det tanzanianske markedet og hadde i starten en dominerende posisjon. I dag er det først og fremst et selskap for eksport av trelast til Midt-Østen.

Siden starten i 1976 er det blitt overført langt over 100 millioner kroner.

Diplomatiets gode hjelper

«Nye KN» er redd for å miste sitt grasrot-image

«Fredsmekleren» Kirkens Nødhjelp vil utvide sitt fredsarbeid, men er redd for å virke for akademisk på sine støttespillere i norske menigheter. De siste årene har organisasjonen spilt en viktig rolle i fredsarbeid i land som Mali, Guatemala, Sudan og Etiopia/Eritrea.

– Vi må hele tiden tydeliggjøre at vårt fredsarbeid har basis i et konkret engasjement på grasrota, sier KNs generalsekretær Atle Sommerfeldt.

• GUNNAR ZACHRISEN

KNs tradisjonelle støttespillere – norske menigheter – er ikke så trofaste som før. De har flere «gode saker» å velge i. En rekke humanitære organisasjoner, kirkelige og andre, konkurrerer i dag om norske menigheters interesse og penger.

KIRKENS NØDHJELP

FAKTA:

■ Kirkens Nødhjelp har de siste årene engasjert seg sterkt innenfor internasjonalt freds- og forsøningsarbeid.

■ I Guatemala gjorde organisasjonen et betydelig arbeid som tilrettelegger for en dialog mellom geriljaen og den militære og politiske ledelse i landet, en prosess som senere munnet ut i en historisk fredsavtale.

■ Også i Mali har KN bidratt til en fredsavtale.

■ I Sudan er KN-medarbeider Halvor Aschjem engasjert av Utenriksdepartementet for å bidra til en fredsdialog mellom regimet i Khartoum og SPLA-geriljaen i sør.

■ I Eritrea/Etiopia-konflikten prøver KN å tilrettelegge for en dialog mellom kirkeledere i de to landene.

Samtidig innrømmer generalsekretæren at han er blitt møtt med kritikk for at «nye KN» markerer seg mer som en aktør innen politikk og diplomati enn på tradisjonell grasrotbistand.

– Vi har et forklaringsbehov, og må prøve å tydeliggjøre sammenhengene mellom makro- og mikronivå i KNs arbeid. Skal man forstå vårt engasjement i internasjonale fredsprosesser, må man se på hvem som har bragt temaene opp, sier Sommerfeldt.

Han mener at KNs rolle og suksess som mekler, tilrettelegger og dialogpartner i fredsprosesser hadde vært umulig uten basis i arbeidet til «de tradisjonelle bistandsarbeiderne». Han trekker fram navn som Njell Lofthus i Mali, Petter Skauen i Guatemala, Halvor Aschjem i Sudan og Stein Villumstad (i Etiopia/Eritrea).

– Det er de som har tatt initiativene – i kraft av sin kunnskap, erfaring og sine nettverk i de landene de har arbeidet med praktisk bistandsarbeid. Vår rolle hadde vært umulig uten den type forankring, sier Sommerfeldt.

Opinionspåvirker. Freds- og forsøningsarbeidet vil fortsette å stå sentralt for KN i neste 5-årsperiode, og Sommerfeldt lover at organisasjonen skal utvikles videre i retning av å være en opinionspåvirker nasjonalt og internasjonalt. Rwanda, Sierra Leone og Angola er tre «nye» konfliktland der KN har ambisjoner om å bidra positivt med sin kompetanse innen freds- og forsøningsarbeid.

– I de frivillige organisasjonene er vi blitt mer og mer oppmerksom på viktigheten av å endre de politiske og økonomiske rammebetingelser – for å få til en god utvikling for de fattigste. Det er en erkjennelse som har grodd fram siden midten av 1980-tallet. De kommende årene skal vi forsterke vårt arbeid med beslutningspåvirkning nasjonalt og globalt, sier Sommerfeldt.

Lokal forankring. KN-sjefen understreker likevel at organisasjonen søker å påvirke meninger, den skal ikke produsere meninger.

– Vi har et forklaringsbehov, og må hele tiden prøve å tydeliggjøre sammenhengene mellom makro- og mikronivå i arbeidet vårt, sier generalsekretær i Kirkens Nødhjelp Atle Sommerfeldt.

– Ethvert påvirkningsarbeid må ha forankring i de lokale partnerne ute, sier han.

Ifølge Sommerfeldt vil organisasjonen de neste årene legge ned et betydelig arbeid i å bygge internasjonale og nasjonale allianser med hovedbasis i kirkelige nettverk. I Norge samarbeider KN blant andre med Kirkens Bymisjon (om rusarbeid i Guatemala) og med Diakonhjemmets internasjonale Senter (DiS) (om arbeid i Sør-Afrika), mens KN og Lovisenberg sykehus samarbeider om traumebehandling i Rwanda. Samti-

”

Vi skal forsterke vårt arbeid med beslutningspåvirkning nasjonalt og globalt.

Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

dig har man også en tett dialog med ikke-religiøse aktører som forskningsinstitusjonene Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) og PRIO i arbeidet med en internasjonal konvensjon om forbud mot håndvåpen.

– Ambisjonen for de neste årene er å bli del av et reelt, styrket handlingsfelleskap i Norge og ute, der vi kan utveksle erfaringer, og diskutere problemer og løsninger, sier Sommerfeldt.

Mye ros og litt ris til dansker

• CAMILLA SOLHEIM

Dansk bistand til menneskerettigheter og demokrati får ros. Den er fleksibel, kreativ, relevant og sensitiv til lokale forhold. Ambassadene er delegert mye myndighet, og danskene kommer ofte på banen i rett tid, framgår det av en evalueringsrapport forfattet av norske Chr. Michelsens Institutt (CMI).

– Vår viktigste kritikk er at det er lite systematisering av erfaringene, lite selvevaluering både når det gjelder land og sektorer. Til tross for at dette er en bærebjelke i den danske bistanden, er det lite samordnet med annen bistand. Målet er at menneskerettigheter og demokratiserings spørsmål skal inngå i all dansk bistand, men det så vi lite av, sier CMIs nye direktør Gunnar M. Sørbo.

Han mener også å ha funnet en del eksempler på «systemeksport», der danske oppfatninger av demokrati blir gjeldende,

Omfattende evaluering. Styrking av demokrati og menneskerettigheter har vært et av dansk bistands prioriterte felt på 90-tallet. CMI har, sammen med andre forskningsinstitusjoner, gått grundig gjennom dansk bistand i denne perioden – i en meget omfattende evaluering. Oppdragsgiver var det danske utenriksdepartementet.

”

Valg har fått en betydning det neppe bør ha. Man burde prioritere forsoning, lokaldemokrati og å bygge opp demokrati på grasrota.

Gunnar M. Sørbo, direktør ved Chr. Michelsens Institutt.

Sørbo trekker fram noen lærdommer av bistanden så langt:

– For det første må man i større grad satse på å bygge institusjoner og å utvikle politisk kultur snarere enn å satse på enkeltbegivenheter. Hittil har man lagt stor vekt på valg, og det har fått en betydning det neppe bør ha. Man burde prioritere forsoning, lokaldemokrati og å bygge opp demokrati på grasrota – og så kunne de nasjonale valg avholdes. Valg skal konsolidere demokratiet i et samfunn, sier Sørbo.

Må vise tålmodighet. Ifølge forskningsdirektøren understreker samtidig viktigheten av at bistandsgiverne må vise tålmodighet. Det tar lang tid å bygge demokrati.

– Arbeid innenfor dette feltet er ofte tidkrevende, og det går opp og ned. Ved økt innsats må man kanskje forvente en forverring en periode. Rapporteringen blir bedre og dermed de offisielle tallene verre, men regimet kan også reagere med undertrykkelse, sier Sørbo.

Han understreker samtidig at man ikke kan tvinge demokrati på et folk.

– Det er marginalt i hvor stor grad demokratiet kan fremmes av bistand. Demokratiet fremmet av lokale demokrater. Det må være folk selv som driver dette – innfødte demokrater, sier Sørbo.

NASEDEC 2000:

Education for All – human need or human right?

Forskningskonferanse om utdanning i utviklingsland.
Sted: Høgskolen i Oslo
Tid: 15. - 17. juni 2000
Forskere, studenter, og andre interesserte er velkomne.

Nærmere informasjon:
LINS tlf.: 22 45 21 38; lins@lu.hioslo.no
Påmeldingsfrist: 1. juni 2000

Arr: Nordic Association for the Study of Education in developing Countries (NASEDEC)

Mer folk gir billigere vei

Arbeidsintensive metoder er overraskende «god butikk»

Studier foretatt ved veiprojekter i Uganda viser at arbeidsintensive løsninger er langt billigere enn de tradisjonelle kapitalintensive. Ved full rehabilitering av veier lå kostnadene på nasjonalt nivå 38 prosent lavere, mens man ved punkt-vedlikehold sparte hele 60 prosent.

• GUNNAR ZACHRISEN

For det enkelte prosjektet ligger kostnadene 18 prosent lavere og for utbyggeren 52 prosent lavere ved bruk av arbeidsintensive metoder enn ved bruk av en tradisjonell «veimaskin-løsning».

Resultatene er stikk i strid med hva som har vært den vanlige oppfatning blant ingeniører og økonomer, om at utstrakt bruk av maskiner og utstyr er billigst – både nasjonalt og i bedriftsøkonomisk forstand.

Samtidig viser studiene fra det samme prosjektet at de arbeidsintensive metodene ga tre ganger så mange arbeidsplasser. Siden arbeidsplassene i all hovedsak tilfaller ufaglærte, fattige arbeidere skulle det tilsi en meget positiv effekt i forhold til fattigdomsbekjempelse.

Også for arbeidsplasser som ble skapt indirekte, var effektene langt bedre ved intensiv bruk av arbeidskraft enn ved bruk av en tradisjonell løsning. Kvaliteten på arbeidet var dessuten minst like god ved bruk av arbeidsfolk framfor maskiner, viser studien.

Opp til 4 dollar. De arbeidsintensive metodene viste seg å være konkurransedyktige for lønninger opp til 4 dollar (omlag 33 kroner) per dag, noe som er, relativt sett, en god daglønn for en ufaglært afrikansk arbeider. I Lesotho og Sør-Afrika har lignende prosjekter vist seg konkurransedyktige også med langt høyere daglønner. Veiprojekter, dambygging, skole og helsebygging, miljøaktiviteter som skogplanting, vannressursforvaltning og søppelhåndtering er alle eksempler på områder der slike metoder egner seg.

– Andre positive effekter er at kjøp av lokale varer og tjenester ligger omtrent dobbelt så høyt ved

Veibygging og veivedlikehold er velegnet for bruk av arbeidsintensive metoder, mener eksperter i Den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO.

ILLUSTRASJONSFOTO: PER KR. LUNDEN

Fagpersoner i utviklingslandene vil oftest velge vestlig teknologi framfor lokale småbønder med hakker og spader.

FOTO: PER KR. LUNDEN

bruk av arbeidsintensive metoder som ved kapitalintensive. Det gjør at et utviklingsland kan spare store utgifter til hard valuta, forteller tidligere programdirektør ved ILOs ASIST-program i Zimbabwe, Terje Tessem.

Bryter barrierer? Den norske sivilingeniøren, som nylig har skiftet stilling innen programmet – til seniorrådgiver ved hovedkontoret i Geneve, håper at resultatene fra pilotprosjektet på veisektoren i Uganda vil bryte noen barrierer.

– Det er mye vestlig vanetenkning som gjør seg gjeldende ved utbygging av infrastrukturprosjekter i utviklingsland. Derfor er det viktig at vi får utprøvd metodene i praksis – og på den måten kan bevise at arbeidsintensive metoder er konkurransedyktige både på pris og kvalitet, sier Tessem.

«Gammeldags». Han har jobbet med problematikken i ILO i Geneve og i Afrika i tilsammen 13 år, og er blitt møtt med mye skepsis både i vestlige land og i utviklingslandene.

– Fagpersoner i utviklingslandene har som oftest ment at arbeidsintensive metoder er «gammeldags». Årsaken tror jeg er at de har tatt sin utdannelse i utlandet, ofte på vestlige universiteter, eller de har gått på skoler som har kopiert pensum fra vestlige universiteter, sier ILO-rådgiveren.

Det er først i de siste årene at det har dukket opp en mer kritisk holdning til vestlig teknologibruk, og enkelte universiteter har tatt inn forelesninger om arbeidsintensive metoder i undervisningen. ILO-prosjektet arbeider nå med et nettverk av Afrikanske universiteter for innføring av slik teknologi i deres pensum.

Skepsis i Banken. Ifølge Tessem har Verdensbanken tradisjonelt vært skeptisk til «arbeidskraft-prosjekter», fordi Banken har vært opptatt av raske prosjektresultater, og høy hastighet på omsetningen av lån.

– I det siste har det imidlertid skjedd interessante endringer i Banken, der det i større grad vurderes om resultatene av prosjekter er i samsvar med overordnede nasjona-

le utviklingsmålsettinger. Det er nå vårt håp at de og giverlandene samarbeider med utviklingslandene om å sette investeringspolitikken også innenfor infrastruktur sammen med sysselsettingsstrategier for å oppnå reell fattigdomsbekjempelse og redusere gjeldsbyrden, sier Tessem.

Korrupsjon. Han mener også at arbeidsintensive metoder passer godt inn i det økende fokuset fra giver-samfunnet på korrupsjonen i utviklingsland.

– Slike prosjekter stopper opp, dersom ikke arbeiderne får lønn. Det er en god kontrollmekanisme, som raskt avslører om pengestrømmen går riktig vei, sier Tessem.

notiser

Norge hjelper flomrammet Mosambik

Norge skal bidra med 50 millioner kroner til gjenoppbygging etter flommen i Mosambik. Det lovet statssekretær Sigrun Møgedal under den internasjonale konferansen for gjenreisning av Mosambik som ble avholdt i Roma 3. og 4. mai.

– Fra norsk side ble betydningen av mosambikansk eierskap og styring av gjenoppbyggingen understreket. Norge gjorde det videre klart at vi vil konsentrere vår støtte til sektorer der vi allerede er inne, som for eksempel helse, sier Tove Bruvik Westberg i UD.

De 50 millionene som gis av Norge til gjenoppbyggingen etter flommen kommer i tillegg til annen norsk bistand til Mosambik som i år ligger på om lag 300 millioner kroner. Målet for konferansen i Roma, som var initiert av Mosambiks regjering og FN, var å samle inn 3,6 milliarder kroner. Målet ble nådd. Representanter

fra 40 land, 19 FN organisasjoner og 37 organisasjoner lovet å gi nærmere 3,7 milliarder kronet til gjenoppbyggingsarbeidet i Mosambik.

Intet straffbart i Folkehjelp-sak

Politiet har henlagt saken der kildene i NRK Brennpunkt-programmet om våpensmugling til SPLA-bevegelsen i Sør-Sudan ble bedt straffeforfulgt av Utenriksdepartementet.

– Konklusjonen etter at etterforskningen er avsluttet, er at det ikke er funnet noe straffbart forhold, opplyser statsadvokat Morten Yggeseth til Bistandsaktuelt. Han regner med at saken vil bli henlagt både fra Statsadvokatens kontor og Riksadvokaten.

En av kildene i programmet fortalte hvordan våpen ved ett tilfelle ble kamouflert i Røde Korssekker, og hevdet at Norsk Folkehjelp kjente til smuglingen. Folkehjelpen benektet dette.

FAKTA:

■ ASIST – Advisory Support, Information Services and Training for Labour-based Infrastructure Programmes. Et program for rådgivning, informasjon og opplæring i arbeidsintensive infrastrukturprogrammer.

■ Programmet er i dag etablert i 15 land i Øst- og Sørøst Afrika og et halv dusin land i Asia.

Veiprojekter, dambygging, husbygging, skogplanting og søppelhåndtering er alle eksempler på områder der slike metoder egner seg, ifølge ILO/ASIST.

■ NORAD er blant sponsorene bak ASIST-programmet med cirka 4 millioner kroner per år.

■ Metodene er også tatt i bruk i enkelte lands nasjonale investeringsprogrammer, for eksempel i Mosambik, Zambia og Botswana

Kjøp av lokale varer og tjenester dobles ved bruk av arbeidsintensive metoder. Det gjør at et utviklingsland kan spare store utgifter til hard valuta.

Terje Tessem, seniorrådgiver i ILO.

Helsesentrene merker følgene av krise og befolkningsvekst: antallet pasienter er fordoblet og fattigdomssykdommene brer seg.

Irak – et rikt land råtner på

BAGDAD (b-a): Store deler av Iraks helsesystem og infrastruktur blir drevet av hjelpeorganisasjoner og FN. De løper fra krise til krise, uten mulighet til å dekke de 24 millioner innbyggers behov.

• I IRAK:
HENNING A. HELLEBUST
RICHARD SAGEN (FOTO)

SANKSJONER

Det er kanskje et paradoks at verdenssamfunnet sperrer grensene til et land, for så å sende inn FN og ulike hjelpeorganisasjoner til å administrere påfølgende mangler. Slik er tilfellet i Irak. Problemet er bare at landet er så stort, og sanksjonsreglene så kronglete, at organisasjonene til en hver tid kommer på etterskudd. Etter ti år med sanksjoner er ikke oppgavene lenger å rykke inn for å drive nødhjelp, men rett og slett å administrere vesentlige deler av samfunnet.

- Vi kan ikke drive et land på utviklingshjelp. FN kan ikke drive et land. Egentlig skal vi drive med akutt rehabilitering, sukker Margaret Hassan, leder av Care i Irak.

Care er den eneste organisasjonen ved siden av FN og Røde Kors som har vært konstant operative i

I fjor sa Unicef at over en halv million barn hadde dødd som følge av sanksjonene.

landet siden Gulf-krigens utbrudd i 1991.

Driver vannverk. For dem har «akutt rehabilitering» blitt til vedvarende drift. Organisasjonen driver flere titalls prosjekter, som det normalt tilhører myndighetene i et land å ta seg av. Vann-, sanitær- og helseprosjekter er organisasjonenes hovedoppgaver. Care overvåker sanitære forhold, driver og vedlikeholder vannverk og bygger nytt. Uten deres arbeid kunne enda flere *hundretusen* mennesker strøket med av blant annet vannbårne sykdommer, etter at Irak har redusert sine budsjetter for vann- og sanitær infrastruktur med 90 prosent.

- Det vi gjør er likevel en dråpe i havet, sier hun, og viser til at landets infrastruktur ikke er blitt vedlikeholdt på ti år.

Resolusjon til besvær. FNs olje for mat-program (Sikkerhetsrådets resolusjon 986) skal egentlig sørge for at Irak har muligheten til å opprettholde befolkningens grunnleggende behov. Mat, medisiner, utstyr til helse og annen infrastruktur skal kunne byttes mot olje. Alle importerte varer og tjenester må godkjennes av den såkalte 661-komiteen i New York. Restriksjonene er imidlertid så mange, og ventetiden på å få godkjent kontrakter så lang, at hjel-

peorganisasjoner og FN må tre inn for at ting skal bli gjort.

I en av Bagdads bydeler sto et vannverk uten klordispenser i seks måneder. Vannverket benytter det sterkt forurensende vannet fra Tigris. På grunn av fjorårets tørke, havnet vanninntakene midt i det verste slammet ved elvebredden og burde derfor vært flyttet. Forbud mot import av en rekke reservedeler og stopp i inntak av kvalifisert arbeidskraft fra utlandet, førte til at den Internasjonale Røde Kors Komite' (ICRC) til slutt måtte gjøre jobben.

- Dette er bevis for at 986 ikke kan løse vannproblemene. Sikkerhetsrådets resolusjon 986 tillater bare å importere noen få elementer i en lang kjede. Uten alle leddene i en kjede, har man ikke oppnådd noe, og vi må gjøre jobben, sier ingeniør Robert Mordini ved Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) i Irak.

På høyde med Europa. Mesteparten av Iraks infrastruktur ble skapt av oljepenger på 70-tallet. En storstilt utbygging med den beste teknologien og den beste arbeidskraften fra Europa, førte til at landet hadde hygieniske og sanitære forhold på høyde med mange europeiske land. Det var før Gulfkrigen brøt ut. Sanksjonene hindrer imidlertid landet i å

I bydelen Kamalya i Bagdad er kloakksystemet brukt av Care International.

benytte seg av utenlandske firmaer til vedlikehold av de relativt høyteknologiske systemene. Utover den akutte pengemangelen, er dette hovedårsaken til at infrastrukturen i dag faller sammen.

Resultatet er, ifølge Unicef og ICRC, en alvorlig økning av vannbårne sykdommer som tyfus, kolera og diaré. I fjor sa Unicef at over en halv million barn hadde dødd som følge av sanksjonene. Matvaresituasjonen er blitt forbedret, men problemene

ALLE FOTO: RICHARD SAGEN

rot

Alt sammen. Rehabiliteringen av kloakkrørene gjøres av

har skiftet karakter. Det eskalerende sammenbruddet i infrastrukturen, inkludert helsevesen og strømleveranser, kan utløse en mye større humanitær katastrofe enn matmangelen førte til de første årene av sanksjonene.

Alt bryter sammen. – Problemene med infrastrukturen er altomfattende. Alt bryter sammen på samme tid. Vi løper fra en krise til en annen, men det vi får utrettet er en dråpe i

Kerrar Kerim (1 år fra Nahawan, øst for Bagdad har havnet på sykehus med diaré. Huden hans er pløsete – den er ikke fylt med fett eller muskler, men vann, forteller legene.

Avhengigheten av maten som kommer inn til havnen i Bagdad er stor. 70 prosent av maten som konsumeres i Irak påstås å komme fra utlandet.

havet. Irak er så stort at myndighetene ikke kan forvente at vi kan løse alle problemene, sier sjef for ICRCs kontor i Irak, Beat Schweizer.

Også ICRC har påtatt seg store oppgaver i Irak. I tillegg til drift av flere vannverk, driver organisasjonen blant annet rehabilitering av sykehus og helsesenter.

– Før 1990 var sykehusene sammenlignbare med norske og sveitsiske. Siden den tid har det ikke vært gjort vedlikehold på bygning-

ene, og behandlingen av sykdommer er manglende. Dessuten bryter primærhelsetjenesten sammen, sier Schweizer.

Kritisert for sabotasje. Irak blir stadig kritisert, spesielt fra amerikansk hold, for å sabotere og misbruke Olje-for mat-programmet. Det amerikanske utenriksdepartementet viser satelittfoto som avbilder store palasser, og hevder at irakiske myndigheter bruker store penger på å smugle brennevin til landets elite. Det sies også at myndighetene trener importen av medisiner og materiell gjennom 986-resolusjonen, ved for eksempel å holde igjen varer i store lagre.

Sabotasjen skjer for å underminere Olje-for mat programmet, slik at sanksjonene kan heves, hevdes det. Talsmann for FNs humanitære program i Irak (Unochi) Georg Somerwill har imidlertid et annet syn:

– Samarbeidet med de irakiske myndighetene er veldig bra. Problemer med leveranser har det vært, men som oftest med god grunn, sier Somerwill, og ramser opp eksempler.

Hovedårsaken til at store mengder medisiner faktisk ble lagret i lagerbygninger, var at det ikke fantes kjøretøy med kjøleutstyr. På grunn av at store deler av landets velutdannede befolkning har flyktet, har Irak også fått redusert evne til å ta i bruk utstyr som er importert gjennom Olje for mat-programmet. Programmet setter også grenser for enkelte deler som er nødvendige for å ta i bruk annet materiell, noe som fører til at enkelte forsendelser må ligge på «vent».

– Da det skulle importeres utstyr

til tannleger, kom det store mengder tannlegestoler. Man kan ikke bygge et tannlegekontor av tannlegestoler, derfor ble disse stående på lager. Irak har også strenge regler for import: utstyr og medisiner må testes før det kan taes i bruk. Derfor er mye av kritikken grunnløs, sier Somerwill.

Bare overflaten. Dette er bare overflaten av problemene. Organisasjoner kan kanskje løpe og løse akutte kriser og bygge nye helsesenter. Langtidskonsekvensene av sanksjonene og Saddam Husseins påståtte misbruk av landets få midler, kan imidlertid de humanitære organisasjonene og FN gjøre lite med.

– Langtidskonsekvensene er for ille. Irak mister en hel generasjon, og det kan

ikke hjelpeorganisasjonene gjøre noe med. Tenk deg et 15 år gammelt barn. Det har vokst opp med dårlig ernæring og dårlig utdanning. Det får ikke vokse, se ting, teste ut ting. Hver familie får to såpestykker per måned. Før var barna bortskjemt – alt var tilgjengelig. Det var på en måte som i Sovjetunionen – de hadde i det minste de tingene de trengte. Nå gir folk opp, de kan ikke se en ende på noe. Det er ingen motivasjon for å holde dem oppe, ikke engang lønn, sier Margaret Hassan, som mener at sanksjonene derfor må løftes.

Mindre matproduksjon. FNs Mat- og landbruksorganisasjon (FAO) har måttet gripe inn i kampen mot munn og klovsyke og andre dyresykdommer. Organisasjonen sprøyter avlinger og foretar undersøkelser. Likevel forringes matvareproduksjonen i landet i stort tempo. 661-komiteens forbud mot å importere varer som i teorien kan brukes til andre ting enn det de er tenkt til (masseødeleggelsesvåpen), som for eksempel vaksiner og sprøytemidler, er en av de største hindringene for et normalt landbruk i landet.

Folket råtner? – Det er jo tydelig hvem sanksjonene rammer. Det er folket, og ikke regimet. Bare en heving av sanksjonene vil kunne få landet på fote igjen. Oljen vil kunne sørge for en rask økonomisk restitusjon. Da er det verre med de menneskelige og sosiale konsekvensene, sier FAOs representant i Irak, sudaneren Amir Khalil.

Han har fulgt utviklingen i landet de siste syv årene, og har sett folket forandre seg som følge av de humanitære problemene.

– Hele folket blir bedervet. Samfunnets atferd og sosiale faktorer er sterkt påvirket. Dette er kanskje den verste konsekvensen av sanksjonene. Før fantes ikke korrupsjon og kriminalitet. Nå er hele samfunnet korrupt, folk har begynt å stjele og bestikke for å overleve. I et langtidsperspektiv er denne sykdommen den verste, sir Khalil.

Frilansjournalistene **Henning A. Hellebust** og **Richard Sagen** besøkte Irak i to uker tidligere i år. Stedene de fikk besøke var på forhånd klarert med irakiske myndigheter.

notiser

Gjeldslette nødvendig mot aids

Land som er hardt rammet av aidsepidemien må få rask og omfattende gjeldslette, mener en framstående amerikansk økonom.

- Dersom aids får utvikle seg fritt, vil hele samfunn gå til grunne i løpet av de nærmeste årene, advarer leder for Senter for internasjonal utvikling Jeffrey Sachs ved Harvard-universitetet. Han mener omfattende lettelse i gjeldsbyrden spesielt bør gis til land som har troverdige handlingsplaner mot aids og andre store problemer av helsemessig og sosial art. De hardest aidsrammede landene bruker i dag betydelig mer penger på å betjene utenlandsgjelden enn nasjonale helsetjenester. (IPS)

Både privat og offentlig korrupsjon

Det største hinderet for framgang i Nicaragua er den rotfestede korrupsjonskulturen som finnes både i offentlig og privat sektor, så vel som ellers i det sivile samfunnet, sier analytikere.

- Det nicaraguanske samfunnet opplever et kolossalt nivå av sosial korrupsjon, sier undersekretær Francisco Ramírez ved Riksrevisorens kontor. Parlamentet i Nicaragua diskuterer for tiden endringer i straffeloven som kan føre til at bestikkelser straffes med opptil åtte års fengsel. (IPS)

Æresdrap er også drap

Æresdrap av kvinner i Pakistan skal behandles som drap, og det skal bli slutt med å misbruke blasfemiparagrafen til å rettsforfølge ikke-muslimer, har landets militærregime erklært. Erklæringene er ledd i et «lynkurs» i menneskerettigheter som militærregjeringen har innført.

Lederen, general Pervez Musharraf, har også erklært 2000 som året for menneskerettigheter og verdighet. Observatører mener at det virkelige motivet bak menneskerettspakken er å få større aksept hos EU for militærregjeringen. (IPS)

Matmangel truer Zimbabwe

Jordkonflikten i Zimbabwe kan gå hardt ut over produksjonen i landbruket, og sette mat sikkerheten i fare, advarer FN's organisasjon for ernæring og landbruk (FAO). FAO viser til at mange hvite farmere har forlatt gårdene og kvegflokkene sine uten tilsyn, og reist inn til byene for å være tryggere. Dette skjer på en tid av året da de normalt skulle høstet inn, bearbeidet og solgt sine avlinger, særlig av mais, som er viktigste basismaten i landet, og tobakk som er en viktig eksportvare. (IPS)

Sikkerhetsrådet i sikte

Norsk plass i rådet kan føre til økt bistandsbudsjett, mener FN-forsker

Norges store bistands- og fredsenngasjement er viktige argumenter når Jagland & co. reiser verden rundt for å hanke inn stemmer til sikkerhetsråds-kandidaturet. En norsk plass i Sikkerhetsrådet kan bidra til økt bistandsbudsjett, mener forsker Torunn L. Tryggestad ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt.

• CAMILLA SOLHEIM

Til høsten møtes FN-statene til millenniums-samling, og nye «rote-rende» medlemmer av Sikkerhetsrådet skal velges. Norge, Irland og Italia kjemper om de to plassene for perioden 2001-2002 som vestlige land deler, og valgkampen går snart inn i en avsluttende fase. Norge har ingen spesiell «valgkampsak», men viser til landets «gode navn og rykte» internasjonalt. Norge er den tiende største bidragsyteren til FN og gir mer utviklingshjelp per hode enn FN har satt som mål.

- Vi har ikke noe veldig konkret

Mona Juul, statssekretær i Utenriksdepartementet

som vi vil kjøre som en egen sak eller være frontkjemper for, sier statssekretær Mona Juul som mener Norge kan spille en aktiv rolle i Sikkerhetsrådet på bakgrunn av et aktivt engasjement for fred og sikkerhet i verden. Juul understreker at spørsmål om fred og sikkerhet henger nært sammen med fattigdomsbekjempelse og forebygging av konflikter.

Strategi. Leder av FN-programmet ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI), Torunn L. Tryggestad, underer seg over at Norge ikke har profilert seg på en spesiell sak, og hadde sett for seg at Norge ville sette fokus på Afrika-saker i valgkampen. NUPI-forskeren mener at Afrika uansett

Man kan ikke arbeide for fred og forsoning uten å bistå med økonomiske eller andre ressurser.

Torunn L. Tryggestad, leder av FN-programmet ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI).

vil stå sentralt på sakskartet til Sikkerhetsrådet de kommende årene.

Det er i dag økt bevissthet omkring koblingen mellom utvikling, sikkerhet og stabilitet. Tryggestad tror det kan føre til økt norsk bistandsbudsjett.

- Man kan ikke arbeide for fred og forsoning uten å bistå med økonomiske eller andre ressurser. Dagens fredsoperasjoner innebærer færre militære, men mer politi og andre sivile komponenter. Engasjementet på Balkan vil ikke bli redusert med det aller første, og dersom man ikke skal ta ressurser fra andre områder, vil det kunne medføre en økning i bistandsbudsjettet, sier Tryggestad.

Stemmefisker hos Castro. Tidligere utenriksminister, fredsmekler og ambassadør og nåværende Røde Kors-president Thorvald Stoltenberg er blant annet hyret inn som stemmefisker. I begynnelsen av april var han på Sør-toppmøtet i Havanna. Utenriksdepartementets spesialrådgiver Torild Skard har vært på to spesielle utsendinger til Vest- og Sentral-Afrika.

- Det er en del av verden som Norge har liten synbar kontakt med. Vi ønsker å være sikre på at de kjenner til det norske bistanden til landet, selv om vi ikke har bilateralt samarbeid, sier Torild Skard som selv har bodd i området i over fire år.

Uten penger. Statssekretær Juul aviser at stemmefiskerne har med

seg ekstra penger i kofferten.

- Vårt kandidatur fremmes på basis av det vi allerede gjør. Vi er påpasselig med å opplyse hva vi faktisk bidrar med, og da er det ingen grunn til å skjule det vi faktisk gjør, og det mener vi er mer enn godt nok - og bedre enn å komme på besøk med ekstra penger i lomma, sier Juul.

Noen løfter. Noen land, som Tyskland og Mosambik, har åpent sagt at de vil støtte Norge. Det er også vanlig med «byting» av stemmer - «hvis dere stemmer på oss nå, så skal vi stemme på dere ved en annen anledning». Mona Juul vil ikke opplyse om hvor mange stemmer Norge har fått løfte om.

- Men jeg tror vi ligger relativt godt an. Vi har fått tilsagn opp i mot det vi trenger, men fortsatt er det usikkerhetsmomenter knyttet til dette. Vi kan ikke sette oss ned å slappe av før valget er omme. Vi vet at våre konkurrenter driver en meget aktiv kampanje, sier hun.

Kostbar stol? Men en plass i Sikkerhetsrådet koster. Det er satt av ti millioner kroner til selve kampanjen, og tjue millioner kroner til de to årene oppholdet varer.

- Det er absolutt verdt pengene. Når vi bruker så mye tid, energi og penger ellers på FN - og når vi mener at FN er en viktig organisasjon, så er det en naturlig konsekvens at man søker om plass i det organet som har besluttsmyndighet, sier Juul.

Irak-sanksjonene er en het potet i FN's sikkerhetsråd. Her stemmer et enstemmig sikkerhetsråd for et utvidet «Olje for mat»-program i mars i år.

FOTO: SCANPIX

Ap avventer endret holdning til Irak-sanksjoner

• CAMILLA SOLHEIM

Under Bondevik-regjeringen krevde sentrale Arbeiderparti-politikere en oppheving av sanksjonene mot Irak, men dette er ikke offisiell politikk fra Ap-regjeringen.

I vinter uttalte både daværende leder i utenrikskomiteen Haakon Blankenborg (Ap) og stortingsrepresentant Inger Lise Husøy (Ap) at det nå var på tide å heve sanksjonene mot Irak. Statssekretær Mona Juul i Utenriksdepartementet avviser at regjeringen vil arbeide for en oppheving av Irak-boikotten.

- Oppheving av sanksjonene mot Irak er en problemstilling vi er opp-tatt av, men vi ønsker å gjøre dette sammen med andre land. Vi er interessert i å foreta en gjennomgang av sanksjonsregimer, og er aktiv for å se på når man bør sette inn sanksjoner, hvor effektive de er og hvordan man kan unngå uheldige virkninger for sivilbefolkningen. UD holder på

Les mer på nett: FN's «Tusenårs-samling»:

www.un.org/millennium

Den norske FN-delegasjonen:

www.undp.org/missions/norway

med en gjennomgang av dette, og vi følger nøye i debatten i FN på disse spørsmålene, sier Mona Juul. Stortingsrepresentant Husøy er skuffet over denne holdningen.

- Jeg håper regjeringen gjør om på dette standpunktet, men det er ikke gjort noe vedtak i partiet om dette, så slik sett er det ingen endring i partiets holdning, sier Husøy som ønsker å ta saken opp på lands-møtet til høsten. Hun opplever likevel at det er en stigende erkjennelse over at Irak-boikotten er mislykket, og at man ønsker å finne andre virkemidler, der uskyldige ikke rammes.

NUPI-forsker Torunn L. Tryggestad mener regjeringens holdning er bevisst valgkampstrategi.

- I kampen for en plass i Sikkerhetsrådet skal ingen stemmer støtes bort, kommenterer hun.

- Det er «close race» mellom de tre landene, og Norge trenger alle

stemmer som man kan få. Da er det lett at et eller flere land blir støtt dersom man fronter spesielle saker, sier Tryggestad.

Haakon Blankenborg, som nå er Arbeiderpartiets fraksjonsleder i utenrikskomiteen, ønsker ikke å kommentere saken overfor Bistandsaktuelt.

FNS SIKKERHETS RÅD

■ FN's sikkerhetsråd består av 15 medlemmer, hvorav fem faste: Frankrike, Kina, Storbritannia, Russland og USA.

■ Til høsten skal FN's 188 medlemsland stemme over de tre kandidatene i gruppa for Vest-Europa og andre staten som stiller til valg for perioden 2001-2002. Norge satt sist i Sikkerhetsrådet i perioden 1979-80.

Drikkevannet trues

Gift i grunnvannet truer flere hundre millioner mennesker, advarer Worldwatch

Forurensningen av grunnvannet truer liv og helse til flere hundre millioner mennesker verden over. Mange steder er det et giftig «heksebrygg» av ulike kjemikalier som ødelegger grunnvannet og drikkevannet.

VANN

• ODDVAR LIND

I minst ni av ti tilfeller er prosessen irreversibel. I Bangladesh har arsenforurensningen av drikkevannet allerede ført til en humanitær tragedie. Her trues helsen til 20-60 millioner mennesker, dvs. inntil halvparten av befolkningen, skriver Worldwatch-magasinet i sin siste utgave.

Norske fagfolk roper et kraftig varsko og etterlyser en helt annen innsats internasjonalt

på dette området, også fra NORADs side.

- Det er ikke nok med et «vanntiår» for løse disse problemene, slik FN hadde på 1980-tallet. Vi trenger et «vannhundreår», fordi problemene er så omfattende, sier professor Arild S. Eikum til Bistandsaktuelt. Norge har kompetanse på vann og vannforurensning, men den må styrkes, slår han fast.

Store tall. Ikke nok med at grunnvannsressursene pumpes opp altfor raskt i mange land. De livsviktige vannkildene forurenses av plantevernmidler og en serie andre kjemikalier. Dette har pågått i flere tiår, og DDT-rester, nitrat og tungmetaller har spredt seg over store områ-

Helsen til flere hundre millioner mennesker verden over er truet av forurenset drikkevann. De aller fattigst er som oftest mest utsatt.

ILLUSTRASJONSFOTO: PER KR. LUNDEN

der i de vannførende lag i grunnen. I USA strekker de store vannreservoarene seg over flere delstater, og her er det registrert at giftblandingen har forflyttet seg over store avstander. I store områder i bl.a. India og Kina er grunnvannet så forurenset at det ikke kan brukes som drikkevann eller utgjør en stor helsefare, slår Worldwatch-magasinet fast.

I dag får 1,5- 2 milliarder mennesker drikkevannet fra brønner og grunnvannskilder. I Europa gjelder det rundt 75 prosent av befolkning-

en, i USA 51 prosent og i Asia 32 prosent. Hele 97 prosent av klodens ferskvann er lagret i vannførende lag og reservoarer i grunnen. Disse unike ressursene er alvorlig truet mange steder.

Problemerne er «systemiske», både i u-land og i-land. Vi er nødt til å endre de økonomiske og industrielle vekstsystemene som skaper disse enorme forurensningene og truer vår framtid, konkluderer Payal Sampat som har skrevet dokumentarartikkelen i Worldwatch-magasinet.

Etterlyser «vannhundreår» - Det er ikke nok med et «vanntiår» for å løse disse problemene, slik FN hadde på 1980-tallet. Vi trenger et «vannhundreår», fordi problemene er meget omfattende. Det tar flere tiår bare å bygge opp vannfaglig kompetanse i de mest kriserammede områdene, sier professor Arild S. Eikum som er knyttet til «Vannakademiet» og har lang fartstid som vanneksperter. Han har blant annet jobbet med vannfaglige spørsmål og konfliktløsning i Sentral-Asia.

- I dag gjøres det lite eller ingenting i forhold til det som trengs, for å løse problemene med forurens-

ning av grunnvannet i de landene som er hardest rammet, dvs. India, Bangladesh, Kina og Øst-Asia for øvrig, samt Sentral-Asia. Bare i disse landene er flere hundre millioner mennesker truet av forurenset grunnvann som både brukes som drikkevann og til kunstig vanning i landbruket. Plantevernmidler er ofte primærkilden til forurensning av grunnvannet, men i tillegg kommer også industri, søppelfyllinger, husdyr og defekte kloakksystemer osv., understreker han.

Vi har kompetanse. - Norge og Norden har kompetanse på vann og vannforurensning. Vi har derfor et godt grunnlag for å bygge opp ytterligere spisskompetanse internasjonalt. Men da må disse problemene prioriteres på en helt annen måte enn i dag, slik at det internasjonale samfunn bruker de ressurser som trengs. I dag har politikerne og andre aktører altfor kort tidshorisont på denne type miljøproblemer og de stoler kanskje for mye på at ny teknologi skal løse problemene, sier Eikum til slutt.

Hva med NORAD? - Det er ingen tvil om at NORAD og andre organisasjoner som jobber internasjonalt, kan gjøre mer på dette området, sier professor Jon Martin Trondalen ved «Centre for Environmental Studies and Resource Management (CESAR) i Oslo som jobber med vannproblemer og konfliktløsning i Midt-Østen. I 1996 bidro CESAR aktivt til vann-avtalen mellom Jordan, Israel og de palestinske selvstyremyndighetene og i disse dager sluttføres arbeidet med et tidlig varslingsystem for Jordan som gjelder forurensning av drikkevannet.

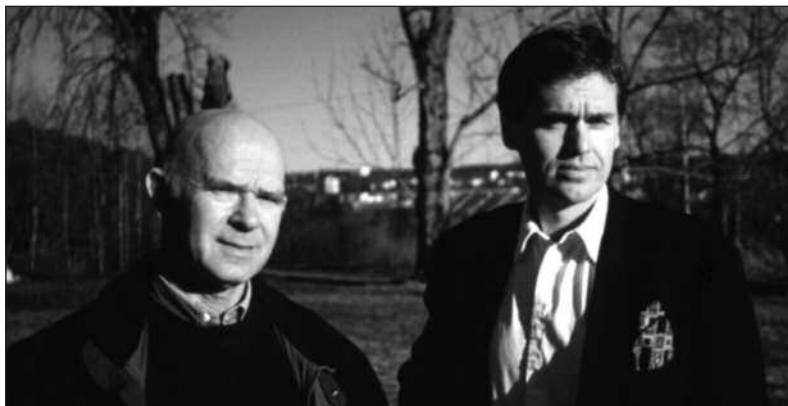
- De sikkerhetspolitiske problemene knyttet til vannforsyning er politiske brennbare, og viktige data om elver og vassdrag er hemmeligstemplet i mange land. Det er gjort altfor lite for å utvikle et vannfaglig samarbeid og en overvåking på tvers av landegrensene. Her bør det tas et krafttak internasjonalt, mener Trondalen.

Oddvar Lind er frilansjournalist med mangeårig interesse for internasjonale miljø- og utviklings spørsmål.

”

Det er gjort altfor lite for å utvikle et vannfaglig samarbeid og en overvåking på tvers av landegrensene.

Professor Jon Trondalen

- Vi trenger en ny giv internasjonalt for å håndtere vannproblemerne, og her bør Norge bidra aktivt, sier professorene Arild Eikum (t.v.) og Jon Trondalen.

FN-informasjon får stryk-karakter

Norsk FN-informasjon får stryk-karakter av NTBs reportasjesjef Alf Skjeseth - en av de mest sentrale utvelgere av utenriksnyheter for norsk presse og kringkasting.

• MERETE LINDSTAD

- Stadig får vi tjukke konvolutter i posten med tre uker gammel informasjon eller opplysninger om FN-konferanser som allerede er over når vi får beskjed, forteller den erfarne pressemannen.

Ifølge Skjeseth burde FN-systemet ha betydelige muligheter når det gjelder å bli møtt med interesse i mediene. - FN har et bredt og omfattende saksfelt, og flere av FNs organisasjoner bringer jevnlig rapporter med viktige fakta og analyser av vanskelige og store problemstillinger. Men informasjonen fra deler av

organisasjonen er veldig gammel-dags. Det gjelder både innholdet og måten informasjonen blir formidlet ut til mediene, sier Skjeseth.

Han mener at mye av informasjonsarbeidet er lite målrettet og reagerer med undring på at de som arbeider med FN-informasjon i Norge har gjort lite for å etablere kontakt med nøkkelpersoner i mediene.

- Det ville ikke tatt FN-sambandet mer enn en dag å ringe rundt til de sentrale riksmidlene for å få navnene på de som er riktig adressat for FN-sambandets informasjon.

Også når det gjelder innholdet i informasjonen fra FN-systemet, mener NTBs reportasjesjefer at forbedringspotensialet er stort.

Ensidig positivt. - Mye av stoffet er rapportpreget og har en tendens til å framstille FNs arbeid på en mest mulig positiv måte. Det gjør at det blir veldig uinteressant, sier han.

”

Stadig får vi tjukke konvolutter i posten med tre uker gammel informasjon

Alf Skjeseth, reportasjesjef i NTB.

Skjeseth oppfordrer FNs presse- og informasjonsmedarbeidere til å gå mer offensivt ut med stoff som også handler om organisasjonens svakheter og problemer. - En åpenbar sak er Irak-blokaden. Samtidig som blokaden skjer i FNs navn, har flere av særorganisasjonene påpekt de sivile konsekvensene og brukt uttrykk som humanitær katastrofe.

Mer målrettet. Skjeseth trekker fram UNDP som et eksempel på enkelte FN-organisasjoner som har en bevisst og profesjonell informasjonsvirksomhet overfor mediene.

- UNDP bruker sine begrensede ressurser på en veldig målrettet måte ved å utarbeide bestemte opplegg for journalister. Organisasjonen lager et prosjekt for å belyse et land eller et tema og legger samtidig til rette for at journalister kommer seg ut i verden og får sett ting de ellers ikke hadde fått sett. I stedet

for å sende ut pressemeldinger på lykke og fromme, henvender de seg direkte til redaksjonene med et opplegg, sier Skjeseth.

FNs dilemma. FN-sambandets generalsekretær Ingrid Morken er enig i mye av kritikken fra Skjeseth. Det gjelder blant annet tregheten i informasjonsformidlingen. Morken er også vel innforstått med mediernes hunger etter konfliktstoff. Men har FN-systemet et dilemma, påpeker hun.

- FNs arbeid handler om samarbeid og om å finne løsninger som flest mulig av medlemslandene kan gå inn for. - Dersom FN går offensivt ut med de konfliktylte sakene, risikerer organisasjonen å miste noe av sin støtte, ikke minst den økonomiske støtten fra medlemslandene, sier Morken.

Merete Lindstad er frilansjournalist

INFORMASJON

Kina – bistandsmottaker nr. 1

De store handelspartnerne yter mest bistand

Kina er verdens største mottaker av bistand. Det viser de siste tallene fra DAC over offisiell bistand (ODA). I 1998 mottok ettpartistaten i alt om lag 16 milliarder kroner i bistand fra OECD-landene. Store vei- og damprosjekter er typiske bistandsformål i Kina, der vestlige land samtidig posisjonerer seg i forhold til det voksende kinesiske gigant-markedet.

• TOR AKSEL BOLLE

INTERNASJONAL BISTAND

Japan står alene for om lag 60 prosent (9,5 mrd. kroner) av bistanden til Kina, og har gitt omfattende bistand til den tidligere fienden i over tyve år. Allerede i 1979 gav Japan et billig lån på 1,5 milliarder dollar over fem år til infrastrukturprosjekter. Det meste av den japansk bistanden til Kina er lån og over halvparten av bistanden går til infrastruktur og industribygging.

Blant de europeiske landene skiller Tyskland seg klart ut som en stor giver, og tyskerne har Kina som sitt klart største mottagerland. Samtidig er Tyskland også det landet som har desidert størst samhandel med kineserne. Den tyske bistanden til Kina var i 1998 på hele 432 millioner dollar. Tyskerne prioriterer særlig utdannelse, helse og infrastruktur i sin bistand til kineserne.

Finnene står på. Verken Norge, Sverige eller Danmark har den mektige stormakten i øst blant sine «ti på topp-bistandsland». Finland derimot har Kina på annenplass med om lag 136 millioner kroner i 1998. At Kina kommer så høyt opp på den

Store infrastrukturprosjekter krever ofte betydelige inngrep i naturen. Damprosjektet «Tre kløfter» på den vakre Yangtze-elva, som Verdensbanken trakk seg ut av i 1997, er et eksempel på det.

FOTO: SCANPIX/AP

finske statistikken skyldes at Finland på nittitallet ga flere såkalte «blandede kreditter» til Kina.

Norges bistand til Kina har de siste årene ligget på mellom 90 og 120 millioner norske kroner, viser NORADs ferske bistandsstatistikk. Miljøtiltak og næringslivssamarbeid har stått sentralt i det norsk-kinesiske samarbeidet.

Miljø og næringsliv. I 1999 var Norges bistand til Kina på 109 millioner kroner, noe som utgjorde 1,5 prosent av den norske bistanden.

Tilskudd til miljøverntiltak utgjorde i underkant av 24 millioner kroner. 14 millioner kroner gikk til blandede kreditter ved eksport til Kina, og Kina var dermed største mottaker på denne ordningen. Også for låneordningen for etablering i utviklingsland lå Kina i fjor på en annenplass (etter Bangladesh) – med 19 millioner kroner. Støtte til godt styresett, demokrati og menneskerettigheter utgjorde i fjor i underkant av 9 millioner kroner. De frivillige norske organisasjonene sto for 28 millioner kroner av den norske bistanden.

Mer vei og dam enn helse. Selv om over to tredeler av bistanden til Kina er bilateral, er multilaterale organisasjoner også svært aktive i Kina. Tretten forskjellige FN-organisasjoner opererer i landet. UNDP og FAO er de mest aktive. Verdensbanken og Asiabanken har begge Kina som sin største låntager. Både Verdensbanken og Asiabanken profilerer i økende grad fattigdomsbekjempelsen i sitt samarbeid med Kina. I 1999 var det imidlertid bare 8 prosent av lånene fra Verdensbanken som gikk til helse og utdanning. Til sammenligning gikk 43 prosent til investeringer i infrastruktur.

Miljøtiltak og næringslivssamarbeid har stått sentralt i norsk bistand til Kina de siste årene.

Fattigdommen er fortsatt stor i deler av den kinesiske landsbygda, men bistanden er i liten grad rettet inn mot bondebefolkningen.

ILLUSTRASJONSFOTO: SCANPIX/AP

Tidligere i år ble et lån på 340 millioner kroner fra Verdensbanken holdt igjen. Pengene skulle brukes i Qinghai-provinsen og var tenkt som en del av en større modernisering av den fattige, vestlige delen av Kina. Det knyttet seg imidlertid så mye usikkerhet til detaljene rundt prosjektet, særlig i hvilken grad Han-kinesere skulle flyttes inn i minoritetsområder, at Verdensbanken så seg nødt til å holde tilbake lånet og å nedsette en undersøkelseskomisjon. En rekke større kinesiske utviklingsprosjekter har de siste årene måttet tåle kritikk fra miljø- og menneskerettighetsforkjempere.

Tilgitt etter kort tid. Etter at Kina begynte å føre en mer åpen politikk på slutten av syttitallet økte bistanden raskt. I 1988 var Kina på fjerde plass på DACs liste over bistandsmotta-

gere. Som en følge av de kinesiske myndighetenes brutale svar på demonstrasjonen i 1989 ble så å si all bistand til Kina stanset.

Det tok imidlertid ikke lang tid før hjelpen ble gjenopptatt. Japan var førstemann tilbake og etter et drøyt år var de fleste andre donorer på plass igjen. Japan stanset også gavebistanden til Kina etter at kineserne hadde foretatt prøvesprengning av atomvåpen i 1995.

Det største giverlandet i Europa, Tyskland, frøs sin bistand i 1993 i protest mot menneskerettighetssituasjonen i landet.

Kina yter for øvrig selv betydelig bistand til fattige land, blant annet til afrikanske land sør for Sahara.

Tor Aksel Bolle er frilansjournalist med spesiell interesse for Kina.

TI PÅ TOPP – MOTTAKERLAND

(i mill dollar 1998)

Kina:	1 876
Indonesia:	1 746
Egypt:	1 612
India:	1 556
Israel:	1 291
Filippinene:	946
Thailand:	861
Bangladesh:	758
Vietnam:	714
Russland:	713

TOLV PÅ TOPP – GIVERLAND

(i mrd. dollar 1998)

Japan:	10,64
USA:	8,79
Frankrike:	5,74
Tyskland:	5,58
Storbritannia:	3,86
Nederland:	3,04
Italia:	2,28
Danmark:	1,70
Canada:	1,69
Sverige:	1,57
Spania:	1,38
Norge:	1,32

Kilde: 1999 Development Co-operation Report, DAC-OECD

Japan – bistandsgiver nr. 1

Yter bistand og lån til gode naboer i Asia

Soloppgangens land har i flere år vært verdens største bistandsyter. Men til tross for stort volum kritiseres Japan av de andre giverlandene – både for hvilke tiltak som mottar bistand og hvordan bistanden gis.

• CAMILLA SOLHEIM

For å bygge opp økonomien etter andre verdenskrig tok Japan opp lån fra Verdensbanken og brukte pengene på å bygge infrastruktur og industri. Lånene betalte de punktlig tilbake. Det er denne oppskriften for utvikling Japans bistandsfilosofi er basert på, ifølge en DAC-evaluering.

– De siste ti årene har en prøvd å ta hensyn til kritikken, og mindre av den japanske bistanden går nå til infrastruktur og mer til utdanning og sosial utvikling. Allikevel har jeg

UNDPs visedirektør Eimi Watanabe.

inntrykk av at denne endringen ikke går så fort, og at det heller ikke er snakk om grunnleggende forandringer, sier høyskolelektor Oddvar Smukkestad ved u-landsstudiet på Høgskolen i Oslo. På begynnelsen av 90-tallet var han i Japan og forsket på japansk bistand, og siden har han fulgt bistandsutviklingen i landet.

Gode resultater. Smukkestad mener at Vesten ikke forstår den japanske bistandspolitikken – hvordan den fungerer og hvilke resultater den har gitt.

– Japanerne selv hevder at DAC-kriteriene for god bistand ikke yter full rettferdighet i forhold til japansk utviklingssamarbeid. De satser i stor grad på økonomisk samarbeid som bistandsform. Begreper som humanitær bistand og fattigdomsreduksjon har inntil nylig hatt liten plass i det japanske bistandsvokabularet. Næringslivssamarbeid er

Oddvar Smukkestad, lektor ved u-landsstudiet i Oslo.

en integrert del av deres bistand og de japanske handelsselskapene «sogo shoshas» er viktige aktører i samarbeidet, sier Smukkestad.

Tradisjonelt har Japan hatt lav gaveandel, i 1997 var den fremdeles bare på 41 prosent, mens Norge og

de fleste andre OECD-landene ligger nærmere 100%. Japan mener at utviklingslandene må ta ansvar og dermed initiativ for egen utvikling, ifølge en DAC-evaluering av landet.

Må betale tilbake. – Japan har mindre tro på gavebistand enn oss og mener at når mottaker vet at han må betale pengene tilbake, vil han også satse på fornuftige prosjekter som gir avkastning og gjør det mulig å betale beløpet tilbake. Derfor satser Japan heller på bistandslån, sier Oddvar Smukkestad.

Han er uenig i kritikken av Japan, og mener at vi bør se bak de teoretiske DAC-kriteriene når vi skal vurdere japansk bistand.

– Dersom vi ser på deres største mottakerland, slik som Taiwan og Sør-Korea tidligere – og Indonesia, Thailand og Malaysia i det siste, så er

det nettopp disse landene som har lyktes i å skape økonomisk utvikling og de er i dag alle å regne for NIC-land dvs. nyindustrialiserte land som har gjennomgått en omfattende industriell utvikling og modernisering, sier Smukkestad.

Bistand til Asia. Japan har først og fremst satset på bistand til asiatiske land. Doktorstipendiat Morten Bøås mener Japan er ærligere enn andre land når de begrunner sin bistandspolitikk.

– Japan sier åpent at de ønsker å åpne regionen for landet sitt – både politisk og økonomisk. De gir bistand ut fra at de er avhengig av stabil tilgang på råvarer og avhengig av politisk stabilitet i regionen. Gjennom store bidrag skaper de «good-will» blant de andre landene. Japan er en populær bistandsyter fordi pengene sitter relativt løst, og at de heller ikke legger veldig store føringer, sier Bøås.

Skyldfølelse. UNDPs visedirektør Eimi Watanabe, som selv er fra Japan, mener det er viktig å se historien for å forstå japansk bistand.

– Norges bistand har sprunget ut av veldedighet og misjonsvirksomhet. Japans bistand kommer ut fra en skyldfølelse – man ville bøte på ødeleggelsene etter krigen. Det førte til at man ikke spurte eller krevde hva pengene skulle gå til, man bare betalte, sier Watanabe.

INTERNASJONAL BISTAND

Kineserne holder giverne i stramme tøyer

Små giverland har ofte muligheten til å drive andre og mer nyskapende prosjekter i Kina enn store land som gir bistand, hevder professor Joshua Muldavin ved UCLA-universitetet i Los Angeles. Han har internasjonal bistand til Kina som spesialområde.

Professor Joshua Muldavin ved UCLA-universitetet i Los Angeles.

• TOR AKSEL BOLLE

Nyere kinesisk historie fra opiumskrigene på 1840-tallet og fram til slutten av andre verdenskrig er preget av kinesisk avmakt overfor europeiske kolonimakter og Japan. Etter at kommunistene tok makten har mye av retorikken rundt Kinas forhold til resten av verden vært preget av en grunnleggende anti-imperialistisk holdning. Muldavin mener noe av forklaringen på Kinas differensierte politikk overfor giverland ligger i slike forhold.

– Kinesisk politikk overfor donorer er lang fra enhetlig. Forskjellige donorer får forskjellig behandling. Det er komplekse grunner til forskjellsbehandlingen. Hvilket departement man får som samarbeidspartner er viktig. Historiske og politiske forhold spiller også en sentral rolle, sier Muldavin.

Japan passes på. Han mener at Japan på grunn av sin størrelse og historiske forhold blir fulgt svært nøye av kinesiske myndigheter. Et land som Finland derimot er i en helt annen posisjon og har et helt annet spillerom og andre muligheter.

– Finland er involvert i et svært spennende lokal-demokrati prosjekt. Prosjekter av en slik art vil det være svært vanskelig å involvere seg i for Japan eller andre store donorer, sier Muldavin.

Nettopp slike lokalvalg som finnene er involvert i ansees av mange som kimen til en demokratisk utvikling i Kina.

Skille mellom retorikk og realitet. Både donorer og kinesiske myndigheter har i de siste årene i økende

grad vektlagt fattigdomsbekjempelse og miljøvern. Ifølge den amerikanske professoren er dette i stor grad retorikk og preger bare i begrenset omfang det som faktisk foregår.

– Det har vært en viss økning av prosjekter hvor fattigdom og miljø står sentralt. Men mesteparten av bistanden til Kina går fremdeles til infrastruktur og industri. Dette gjelder særlig bistanden fra Japan, men også fra mange av de europeiske donorene, understreker Muldavin.

Professoren gir imidlertid honnør til Norge, Sverige og Danmark. – Etter min mening er skandinavisk bistand i mindre grad preget av dette skillet mellom retorikk og realitet enn det som er tilfelle for de fleste andre donorer, sier han.

Annerledeslandet. Kina er annerledes enn de fleste andre land det gis bistand til. Landet er fast medlem av sikkerhetsrådet i FN, det kinesiske markedet er enormt attraktivt, troen på egne ferdigheter og kultur er sterk og landet har en flere tusen år gammel tradisjon for statsforvaltning og byråkrati.

– Å drive med bistand til Kina er ikke det samme som å drive med bistand i andre land. Bistandsarbeidere blir ofte frustrert fordi de møter et stort og erfarent byråkrati som fullstendig tar over kontrollen. I mange tilfeller er donorer og myndigheter enige om målsettinger men uenige om hva målsettingen faktisk innebærer. I slike saker er det som regel kineserne som får det som de vil, mener Muldavin.

For dyr miljø-teknologi? Professorene understreker til slutt at det drives mye bra bistandsarbeid i Kina. Han ser allikevel klare muligheter for forbedringer.

– Etter min mening er troen på tekniske løsninger ofte for stor. Særlig gjelder dette miljøsektoren hvor man kjører på med dyrt utstyr, mens årsaken til problemene ofte er kulturelle og politiske. Men at man velger dyre tekniske løsninger har selvfølgelig en sammenheng med at Kina er et stort marked nettopp for miljøteknologi.

Save the Children Norway (Redd Barna) is a non-governmental humanitarian membership organisation which is politically and religiously independent, and that works to realise children's rights in accordance with the United Nations Convention on the Rights of the Child.

We now seek

Resident Representative for GUATEMALA

Save the Children Norway – Guatemala office has 16 local employees and an annual budget of approximately 15 mill NOK. The Guatemala office was established in 1987 and is located in Guatemala City. The main components of the programme are advocacy for children's rights, basic education, programmes with working children, and child centred community development in a multicultural society. The work is developed in coordination with the national Save the Children organisation and is implemented in co-operation with local authorities and NGOs. The Resident Representative is member of the Regional Management Team for Central America and Mexico and is expected to contribute to regional programme development. The Guatemala office is also responsible for a smaller programme in Honduras with an annual budget of approximate 2 mill NOK.

Main responsibilities:

- Strategy development and programme management
- Administration and financial management
- Organisational development and personnel management
- Information, networking and PR

Qualifications:

- We look for a person with
- higher education at university level, fluency in English and Spanish, and computer literacy
 - relevant international and leadership experience with the ability to coach highly qualified staff,
 - experience from strategic planning, advocacy, partner co-operation, experience from financial management and internal control, and knowledge of the region.

Candidates with a Norwegian base will be preferred.

Duration of appointment: Two years, starting approximately August 2000. Further information may be obtained from: Kari Thomassen or Tove Romsaas Wang, tel. 22990900, fax 22990860.

Application with CV, certificates and testimonials should be sent to: **Redd Barna, Personnel & Organisation Dept., Box 6902 – St. Olavs plass, 0130 Oslo, Norway before 20. May 2000.**

Bistand, misjon og påverking

AV KJETIL AANO, NMS

DEBATT

Bistandsaktuelt følger opp sin fokusering på misjon og bistand i siste nummer. Dette opplever eg – som ein av dei det blir fokusert på – som både interessant, positivt, lærerikt og litt frustrerende.

Det interessante er at det blir sett søkelys på koplinga mellom bistand og påverking. I praksis er det forholdet mellom det å vera misjonsorganisasjon og det å vera aktiv i bistand det blir fokusert på. Dette er ein spenningsfull virkelighet.

Vår organisasjon har aldri lagt skjul på sitt verdigrunnlag og sin basis. På det grunnlaget har vi søkt NORAD-støtte til prosjekt vi finn i tråd med våre strategiar. Når NORAD finn prosjekta fagleg gode nok, får vi støtte. Signala frå NORAD den siste tida er nettopp at mangfold i tilnærming er eit gode. Vi blir oppmoda til å framstå med klar profil. Dette forsøker vi å gjera. Det fritar oss verken frå fagleg arbeid eller kritisk holdning til korleis vi arbeider. Her har vi openbart mykje å læra – som dei fleste andre i bistandsbransjen – kanskje til og med meir. Det er interessant at nettopp denne koplinga blir problematisert i NORAD sitt blad.

Det positive med denne fokuseringa er at det blir debatt om misjonsorganisasjonar sitt bistandsarbeid. Det treng vi – både internt og eksternt.

Det er alltid lærerikt å bli fokusert på. I siste nummer har Bistandsaktuelt fokusert på noen artiklar frå Mali i Misjonstidende. Her har ein retta kritisk søkelys mot våre historiar om enkeltpersonar som skifter religion (til kristendom) og så opplever utfrysingsmekanismar frå sine nærmiljø. Vi må konstatere at den ramma desse historiane blir tolka inn i, er annleis enn dei premissane som ligg i botn frå vår side. Under vår presentasjon av desse einiskild-lagnadane ligg i hovudsak følgande: Ei forundring over at menneske i Mali foretar val som har så sterke so-

debatt

I misjons-sammenheng er det ein fortellartradisjon som desse historiane går inn i; ein slags frå-lys-til-mørke-sjanger, skriv general-sekretær Kjetil Aano.

siale følger. Det undrar oss særleg at det skjer i Mali. For der meiner vi verkeleg at vi har gått fram med takt i høve til lokalmiljø og lokale religiøse forhold. Vi har vore forsiktlige med å kopla saman vår kristne grunngeving med dei konkrete prosjekta vår organisasjon har hatt der, meir varsame enn eg meiner vi treng vera.

Då eg blei oppringt av journalisten (Camilla Solheim) om dette, må eg til eiga skam erkjenne at eg ikkje fekk med meg kva som låg under spørsmålet. Ei forestilling om at NMS her driv «misjonering» – med andre ord har ei framferd som er uakseptabel i møte mellom menneske med ulike religionar og kulturar. Dette er lærerikt, for eg burde ha skjont det – slik Lisbet Holtedahl og umiddelbart gjorde, og svarte på ein

etter mi mening klargjerande måte.

På eit punkt til er dette lærerikt: I misjonssammenheng er det ein fortellartradisjon som desse historiane på sett og vis går inn i; ein slags frå-lys-til-mørke-sjanger. Dette har det vore ført ein debatt om i hovudsak i avisa Vårt Land. Eg innser at dette er ein sjanger som er svært ubeskytta i forhold til den tolkinga som dei blei gitt her. Dette er ting vi må arbeida vidare med også i vår presentasjon av oss sjølv. I møte med ein så komplisert røyndom som den fleire religiøse, multikulturelle vi har å gjera med mange stader i Afrika, er det ikkje vanskeleg å vedgå at her har vi mykje å læra.

Om samtidig er det frustrerende å oppleva at ein må kjempa mot bilde av kva vi er og kva vi gjer som er såpass langt unna det eg vil hevda er røyndommen. Vi er ein misjonsorga-

nisasjon som lever nettopp i tverrkulturelle og fleirkulturelle og fleire religiøse samfunn. Det pregar vårt arbeid. Vi driv ikkje og pådyttar andre menneske vår tru og overtvinging med ufine og voldsomme midlar. Tvert imot arbeider vi heile tida bevisst med å visa respekt for annleis tru og annleis kultur. Sjølv sagt har vi mykje å læra om det og. Men vi har ein levande debatt om det. Og enkelt sagt: Vi har alt å tapa på å oppføra oss uansvarleg utan varhet. Om dette forventar eg meir enn sjablonmessige forestillingar der vi blir tilskrivne modellar og arbeidsformer som høyrer heime enten i vikingtid eller kolonialismens heyday for så på den basis å bli argumentert mot. Men uansett – trass i frustrasjonane viser dette likevel at her har vi ein jobb å gjera – i det minste kommunikativt.

På den andre sida reknar vi med og ønsker debatt om framferd, arbeidsformer og metodar. Det er viktig at det blir påpeikt kva som fungerer dårleg og kva som er kritikkverdige av det vi faktisk gjer og er. Og eg erkjenner heilt klart at mange vil kritisera ikkje bare måten vi ønsker å påverka på, men også sjølve saka. Mange finn det uakseptabelt at vi i det heile framstår med ein ideologi, eit livssyn og ei overtvinging som vi ønsker på ansvarleg vis å meddela andre, slik at dei sjølve kan vurdere om dei ønsker å forholde seg til det eller ei. Det er ein annan debatt – og den er real nok. Men dei som står for den, får det ikkje lett når dei skal forklara korleis dei omgås menneske av annan kultur eller religion – utan å påverka. Det spørst om det finst terreng som ikkje er ulendt når menneske med ulik kultur møtest. Spørsmålet er heller korleis ein bygger vegar i terrenget.

Kjetil Aano tiltrådte tidligere i år som general-sekretær i Det norske misjonselskap (NMS). Han er tidligere stiftskapellan/rådgiver i Stavanger bispedømme, misjonsprest på Madagaskar (1978-88) og redaktør av Misjonstidende (1990-96).

Bistandsaktuelt nr. 3/2000.

Et noe fortegnat bilde av norsk misjon

DEBATT

AV NILS-TORE ANDERSEN, MISJONSALLIANSEN

NORSK MISJON er et av hovedtemaene i Bistandsaktuelt nr 2/2000. Det er i og for seg ikke så unaturlig tatt i betraktning den store andel av bistandsmidler som forvaltes av kristne misjonsorganisasjoner. Måten stoffet blir behandlet på, gir etter min mening imidlertid et noe fortegnat bilde av norsk misjon i dag.

For det første gir oppslaget et bilde av norsk misjon svært mange år tilbake i tiden. Ikke å undres at Madagaskar og Kamerun blir brukt til å illustrere artiklene. Bare noen ganske få av misjonærene i disse landene er engasjert i NORAD-støttet bistandsarbeid. Tittelen «Misjonærer på statslønn» passer i så måte dårlig. At misjonærer i NORAD-støttede prosjekter lønnes fra prosjektbudsjettet er forsåvidt ikke oppsiktsvekkende. Dette er vanlig praksis for alle bistandsorganisasjoner som mottar NORAD-midler til sitt arbeid ute. Det kan imidlertid være viktig å understreke at misjonærene har en lønn som ligger langt fra statsregulativ. Dessuten er antallet misjonærer i NORAD-støttede prosjekter bare 12-15 % av det an-

tall Bistandsaktuelt gir inntrykk av. Misjonsalliansen, som er den største mottakeren av NORAD-midler blant misjonsorganisasjonene, er en diakonal organisasjon. Vi driver ikke bistandsarbeid for «å spre Jesu ord», men fordi arbeidet har en egenverdi. Mennesker er verdifulle, skapt og elsket av Gud. Å drive en diakonal tjeneste er å følge Jesus inn i møte med mennesker som trenger omsorg og omtanke. I vårt policydokument står det klart nedfelt at Misjonsalliansen i all sin virksomhet skal støtte og forsvare utstøttes og marginaliserte menneskers livsrett og verdighet. All hjelp vi kan yte skal formidles uten hensyn til rase, nasjonalitet, politisk oppfatning eller religion. Det burde være selvsagt for alt bistandsarbeid.

VI ER STOLTE over det bistandsarbeid som våre vel utdannede utsendinger driver sammen med nasjonale medarbeidere. Når for eksempel vårt lånefond i Bolivia på kort tid har skaffet arbeidsplasser til nær 13 000 mennesker, vært med å forbedre flere tusen boliger blant fattige aymara-indianere og styrker sin driftskapital gjennom driften, så

forteller det om et veldrevet bistandsarbeid uten utidig pådytting av religion. Det har imidlertid en klar diakonal profil og drives av en organisasjon med et tydelig kristent ståsted. Kanskje er det nettopp derfor vi har slik tillit i folket vi arbeider blant?

NÅR HUMAN-ETISK FORBUND blir bedt om å uttale seg om kristne misjonsorganisasjoners bistandsarbeid, virker det mer enn underlig. At deres generalsekretær får seg til å si at «prinsipielt synes jeg at hjelpen skal gis av en verdinøytral organisasjon», vitner det om mangelfull forståelse av den verden man driver bistandsarbeid i. Det er faktisk vanskelig å ta en slik ureflektert uttalelse på alvor. Mener virkelig Human-Etisk Forbund at de kan drive et «verdinøytralt» bistandsarbeid? I så fall er det mer enn oppsiktsvekkende. Heldigvis er norsk bistands-ekspertise kommet lenger i forståelsen av dette.

NOEN AV FORMULERINGENE og vinklingene i Bistandsaktuelt minner om holdninger vi møtte mange år tilbake da traktorer gitt av NORAD til et kirkelig utviklingsprosjekt i Afrika ble merket «Må ikke

brukes til evangelisering». Da er det ikke bare en overfølsomhet som kommer til uttrykk, men vi står overfor et kulturimperialistisk krav om å følge norsk standard som skiller mellom produksjon og religion. Bare en organisasjon som har fått uthullet sin egen identitet, kan finne på å gi etter for den statlige finansieringsinstansen på den måten. Måtte vi aldri komme dit igjen.

VI OPPLEVER I DAG at misjonsorganisasjonenes diakonale bistandsarbeid har høy status i NORAD og i det politiske liv. Det har ikke alltid vært slik. Når ledere i NORAD nå ber oss være oss bevisste vårt verdissyn i arbeidet, så er det en erkjennelse vi setter pris på. Det vil imidlertid alltid være kritikere til såkalt verdibasert bistandsarbeid. Derfor frykter jeg at vi etter en rekke gode samarbeidsår med NORAD og andre statlige organer vil kunne komme til å oppleve nye tider hvor det verdibaserte bistandsarbeidet igjen kommer i vanry til fordel for en «nøytralitetens tilbedelse».

La oss håpe at jeg tar feil. At fruktene av vår internasjonale diakoni gir et uimotståelig vitnesbyrd om godt bistandsarbeid.

Nils-Tore Andersen er generalsekretær i Misjonsalliansen.

Så fikk vi fjernsyn til slutt

AV LIZZIE NYIRENDA, MALAWI

I ett år har vi nå hatt fjernsyn i Malawi. Vi sitter foran tv-skjermene og ser, men er ikke helt sikre på hvorfor. Vi har en snikende følelse å ha blitt akterutseilt. Vårt fjernsyn smaker av 70-tall, regjeringskontroll og nasjonsbygging. De som har parabol og kabel forteller oss at fjernsyn anno 2000 er noe helt annet, men vi som må nøye oss med TV Malawi er glade for det lille vi har fått. Selv om det røyner på nå.

Innføringen av fjernsyn i Malawi er blitt utsatt i mer enn 10 år, men 1. april 1999 kom det endelig. Medieforskerne har fortalt meg at det nesten ikke er noen land i verden som ennå ikke har fjernsynssendinger, og for vel ett år siden kom også vi med i det gode selskap. Jeg kjøpte meg tv-apparat og plasserte det sentralt i stua, så rigget jeg opp en liten antenne på taket og på tv-skjermen dukket det opp bilder og lyd fra mitt eget land. Det kostet meg mine siste sparepenger og litt til. Jeg følte stolthet og glede og var sikker på at jeg hadde gjort en god investering. Visst hadde jeg sett fjernsyn fra Sør-Afrika, Europa og USA hos mine venner med kabel-tv, men innholdet var alltid fra andre deler av verden. Nå hadde vi vårt eget tv.

Siden april i fjor har jeg sett TV Malawi nesten hver eneste kveld. Fra sendingene starter med barne-tv klokka 18, via nyhetene klokka 20 og til avslutning med nasjonalsang klokka 21 eller 21.30. Variasjonen er ikke veldig stor, men jeg gleder meg over barna som synger sanger jeg sang da jeg var lita jente, programlederne som jeg kjenner som mine tidligere kolleger og politikerne som jeg har sett i valgkamp og på folkemøter.

De blir annerledes når de er på fjernsyn, litt alvorlige og selvhøytidelige. De nyter å være i rampelyset,

TV Malawi har vært på lufta i ett år. Malawi var ett av de siste land i verden som fikk nasjonalt fjernsyn.

FOTO: PER KR. LUNDEN/SØRVIS

bruker mange ord, tar lange kunstpauser, understreker poenger med nikk og håndbevegelser. Programledere er høflige og stiller stort sett spørsmål det er lett å svare på. Ingen blir stilt i forlegenhet over vanskelige eller kritiske spørsmål.

Som journalist har jeg ofte følt behov for å stille noen oppfølgende spørsmål, være litt mer konfronterende og ikke la intervjuobjektene slippe unna med så mye tomprat. Men TV Malawi er ikke stedet for de store avsløringer. Her går det pyntelig for seg, og seerne ser ut til å godta at det skal være slik. Etter nyhetene går TV Malawi stort sett tom for

egne produksjoner, og vi får se dektivserier med menn i slengbukser og store briller. Så blir skurkene tatt, tv-vertinnen ønsker godnatt og nasjonalsangen spilles.

Jeg må innrømme det. Det er ikke like stas med vårt eget TV Malawi lenger. Ofte har jeg stua full av venner og naboer, men vi sitter ikke oppmerksomme og tause vendt mot tv-ruta. Fjernsynet er blitt som et familiemedlem det er lett å overse – og av og til glemme. Jeg stiller meg selv spørsmålene; var det dette vi ventet så lenge på, var det dette som skulle være det ytterste symbol

Vårt fjernsyn smaker av 70-tall, regjeringskontroll og nasjonsbygging.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Lizzie Nyirenda er fri-lansjournalist i Blantyre, Malawi. Hun er korrespondent for tidskriftet Mango, utgitt av Norsk Fredskorps-samband.

på modernitet og utvikling? Er dette alt?

Kanskje vi igjen er fanget i fella ved å være fattige og små. Malawi har ikke råd til å lage bedre fjernsynsprogrammer og vi har heller ikke anledning til å kjøpe interessante serier og dokumentarprogrammer fra BBC og andre kvalitetsprodusenter. Vi er heller ikke noe interessant marked for de sterke kommersielle interessene i verden.

I kveld skrudde jeg ikke på TV Malawi. Mens fjernsynsskjermen sto mørk hørte jeg en plate med en gospelkor jeg setter pris på, så leste jeg et par aviser før noen venner stakk innom for en prat. Klokka ti falt det lille huset mitt til ro, og jeg hadde egentlig ikke savnet fjernsynet. Kanskje vi ikke hadde trengt fjernsyn i det hele tatt i Malawi? Kanskje vi fikk vårt «utviklingssertifikat» så seint at det allerede hadde gått ut på datoen? Kanskje var vi allerede så «utviklet» at vi ikke passivt lot oss dope ned av den «nye» oppfinnelsen fjernsyn? Jeg lar skjermen være svart noen kvelder til – for å tenke meg om.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwambwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Bistandens tvetydige språk

AV ANNIKEN HAGELUND

De fleste bistandsaktører og arbeidere vil være enige i at dilemmaer er noe de stadig må forholde seg til, og leve med, i sin virksomhet. Dilemmaer er problematiske nettopp fordi de ikke enkelt lar seg løse – de representerer ubehagelige valg. Kanskje ville den etterlyste bistandsdebatten blitt stimulert ved at man viste frem de vanskelige valgene?

Utvikling av slagord og strategier er en viktig del av en bistandsorganisasjons virksomhet. Slik definerer man en rolle for seg selv i bistandsverden, og slik produseres legitimitet for organisasjonens virksomhet overfor den hjemlige opinion og bevilgningsmyndigheter. Man signaliserer viktige veivalg og verdier.

På 90-tallet har mottakeransvar og institusjonsutvikling vært kjernepunkter i NORADs bistandsstrategi. Gjennom mottakeransvaret ønsker norske bistandsmyndigheter å gjøre bistandsmottakerne til likeverdige samarbeidspartnere. Likeverdigheten gjøres slik til en forutsetning for vellykket bistand; bare likeverdige, ansvarlige mottakerpartnere kan hjelpe seg selv og gjøre bistanden bærekraftig. Samtidig er bistandsrelasjoner unektelig preget av ulikhet i ressurser, både materielle og institusjonelle. Denne ulikheten gjør også mottakeransvar til et problematisk prosjekt – er mottakeren utviklet nok til å ivareta mottakeransvaret?

Vekslingen mellom begrepene mottaker og samarbeidspartner illustrerer et grunnleggende dilemma i mottakeransvarsstrategien. Begrepet bistand er utledet av verbet bistå, bistandsfunksjonen er en veilederrolle. Veilederen er den erfarne, den som har kunnskap til å rettlede novisen på veien mot økt innsikt. Mottakeransvarsstrategien handler om å legge mottakernes kunnskap og prioriteringer til grunn for bistanden. Slik sett impliserer den å gi avkall på veilederrollen.

Men det er en dobbelthet her. Det er mottakerne som skal planlegge og drive programmene fremover. Problemet er at de ikke alltid ser ut til å være i stand til det. Det er fortsatt bistandsorganisasjonen som må bistå ved å gi mottaker kapasitet til å ta mottakeransvar, og det synes ofte å være institusjons- og kompetanseutvikling etter givelandenes hjemlige modeller, rasjonelle planleggingsbyråkratier, som utgjør den underliggende resepten for utvikling.

Mottakerens institusjonelle utviklingsnivå utgjør den problematiske faktor i realiseringen av partnerskapsidealet. Oppfatningen av institusjonsutvikling kan ses i sammenheng med en generell oppfatning av good governance i internasjonal bistand på 90-tallet. Good governance vektlegger betydningen av mottakersamfunnets styringsstrukturer for evnen til å nyttiggjøre seg bistand og skape utvikling, og det innebærer at det stilles krav til mottakernes styresett i form av demokrati, menneskerettigheter og etterrettelighet.

Institusjoner som fungerer etter moderne byråkratiske og demokratiske prinsipper, blir en forutsetning for at NORAD fullt ut skal kunne iverksette sin strategi og leve opp til sine bistandspolitiske idealer. Ved å vektlegge institusjonsbygging

Det er vanskelig å tenke seg at en relasjon som er bygd på en så asymmetrisk ressursflyt, ikke skulle være preget av en betydelig ulikhet i makt, skriver artikkelforfatteren. Bildet er fra tidligere statsminister Kjell Magne Bondeviks besøk i Sør-Afrika i februar i år.

FOTO: SCANPIX

kronikk

og institusjonelle problemer kan både tidligere manglende måloppnåelse for bistanden forklare (institusjonene var for svakt utviklet til at bistanden kunne bli bærekraftig) og nye muligheter for suksess skapes (institusjonsutvikling og mottakeransvar som betingelser for bærekraftig bistand og bærekraftig utvikling). Institusjonsutvikling blir dermed svaret når det spørres om mottakeransvar lar seg realisere. Mottakerens institusjonelle svakhet hindrer NORAD i å kunne spille sin ideelle rolle. Institusjonell svakhet blir selve utviklingsproblemet, det bistandsinnsatsen må rettes inn mot.

Mottakeransvarsstrategien innebærer makt- og kontrolldilemmaer som nok erkjennes, men som i liten grad problematiseres i NORADs selvpresentasjoner – kanskje fordi de oppleves som uunngåelige. Hvordan forholde seg til prinsippet om mottakeransvar når institusjonene ikke fungerer slik de skal? Når staten er korrupt? Når mottakernes prioriteringer ikke virker fornuftige? Hva er forholdet mellom mottakeransvar og kondisjonalitet, og hvordan håndterer man dette?

Dette er en type dilemma hvor man i bistandsforvaltningen synes å forholde seg til ulike typer virkelighetsbeskrivelser. På den ene siden utformes policy med tanke på en slags ideal virkelighet. Dette er utviklingsland og mottakerinstitusjoner som har nådd et institusjonelt utviklingsnivå hvor mottakeransvaret lar seg realisere slik det ideelt er tenkt. Institusjonene har kompetanse til selv å sette seg mål, vurdere sine bistandsbehov, formidle disse til NORAD, motta bistandsmidler og forvalte dem slik at målene nås. Da vil ikke NORAD ha behov for å styre, de kan bistå med økonomiske midler og unngå å utøve en type kontroll som man ideelt sett mener er feil og, på sikt, uhenksom og skadelig.

Samtidig har man ikke tilstrekkelig tillit til mottakerinstitusjonene til å kunne gjennomføre dette fullt ut. NORAD vil helst ikke utøve kontroll, men gitt sin oppfatning av mottakerens situasjon, forpliktelser

Har du fulgt debatten om mottakeransvar? Se leserinnlegg av Thor Larsen, Oddvar Smukkestad, Tove Strand og Johan Kr. Meyer i Bistandsaktuelt 1-3/2000 eller på våre hjemmesider www.bistandsaktuelt.com.

Tvetydighet er en del av inntrykket jeg sitter igjen med etter å ha studert NORADs presentasjoner av seg selv og sin virksomhet.

i forhold til bistandspolitiske målsettinger og krav til bistandens effektivitet, kan man ikke unngå å kontrollere. Strategien om mottakeransvar må operasjonaliseres gjennom en varsom manøvrering mellom disse ulike forståelsene av mottaker.

Bistandsrelasjonen er en relasjon hvor en part gir og den andre mottar. Det er vanskelig å tenke seg at en relasjon som er bygd på en så asymmetrisk ressursflyt, ikke skulle være preget av en betydelig ulikhet i makt. Dette er allikevel en dimensjon ved bistands-samarbeidet som er lite tilstedeværende i NORADs egenpresentasjon. Her råder idealer om partnerskap og dialog. Dette er forståelig med tanke på at nettopp maktubalansen har fremstått som det problematiske punktet i så mange utviklingsfaglige selvransakelser og oppgjør. Hvite elefanter, kulturimperialisme, dårlig kolonial samvittighet og nykoloniale ulikhetsgap – det er mye som kan bidra til at det å gi ansvar fremstår som nødvendig og selvsagt. Prinsippet om mottakeransvar handler slik sett ikke bare om rasjonell og effektiv bistand, men har også en etisk dimensjon. Mottakeransvaret er til dels et svar på bistandsorganisasjonens egen konseptualisering av sin maktposisjon i utviklingsland som problematisk. Det muliggjør fortsatt bistand, også i en situasjon hvor riktigheten av eksterne bistandsintervensjoner i utviklingsland kan være omstridt.

Tvetydighet er en del av inntrykket jeg sitter igjen med etter å ha studert NORADs presentasjoner av seg selv og sin virksomhet. Nettopp dette kan ses som et typisk trekk ved mye policyutvikling. I et felt hvor de fleste aktører er fullstendig klar over at de forholder seg til dilemmaer og motstridende hensyn, avhenger fortsatt bistandsvirksomhet av at det konstrueres et handlingsrom for bistandsorganisasjonen i en motsetningsfull kontekst. I policy- og strategidokumenter må forskjellige ideer og vurderinger knyttes sammen på en måte som opphever motsetninger og muliggjør meningsfulle og samlende handlingsstrategier. Talemåter som forener motsetninger muliggjør bistandsstrategier som ulike parter kan enes om, og som dertil kan anvi-

se et rom for handling og en rolle å spille for bistandsorganisasjoner i utviklingsprosessen. Man kan omgå, og dermed leve med, dilemmaer knyttet til deltakelse, kontroll og makt i bistandsvirksomhet.

Så da er vel alt såre vel. Bistandsorganisasjonen forholder seg til en kompleks og motsetningsfull verden hvor man må leve med dilemmaer. Produksjon av strategier og slagord som tildekker motsetningene, kan være en måte å gjøre nettopp dette på. Allikevel, det kan være verdt å stille noen spørsmål.

Mottakeransvar synes å ha blitt opphøyd til sannhet, til noe som er riktig uansett. Men mottakeransvar kan utformes på alternative måter, og dette er valg som vil ha ulike implikasjoner. Hvem er den mottakeren som gis hva slags ansvar? Problematiserer man i tilstrekkelig grad hvor det ansvarliggjørende støttes inn?

Menneskene som arbeider med bistand må nok leve med dilemmaer. Det betyr ikke at de ikke må ta valg og handle. Gir slagordtunge strategier og prinsipper som glatter over dilemmaer, disse menneskene de retningslinjer de trenger i sin daglige virksomhet? Utstyrer bistandsorganisasjonene dem med et språk som er så harmoniserende at det blir vanskelig å diskutere hvordan man skal forholde seg til det motsetningsfulle? Kan dette føre til at man blir vandrende i opptrukke- de spor fordi det er for vanskelig å diskutere frem nye løsninger?

Sett fra tilskuernes side kan man spørre om denne harmoniserende retorikken også gjør det vanskelig for den bredere offentlighet å se og debattere de valg som faktisk gjøres. Resultatet kan i så fall bli at bistand fremstår som teknikk og prosedyrer. En slik avpolitisert bistandsdiskurs vil neppe føre til en livligere offentlig debatt.

Anniken Hagelund er sosiolog og stipendiat ved Institutt for Samfunnsforskning. Hun har skrevet hovedoppgave (1998) om NORADs retorikk og policyutvikling i forbindelse med bistand til høyere utdanningsinstitusjoner i Tanzania.

Det gamle treet i Arusha

AV ARILD MEHN-ANDERSEN

TANZANIA

Utvikling! utbryter Rashid Khan Hussein og spytter ned i den støvet sentrumsgaten i Arusha. - Kom ikke her med deres destruktive verdenssyn og fortell oss om utvikling.

Han stirrer på meg med et bestemt blikk, men smiler og inviterer meg hjem til sitt hus i sentrum av Arusha. På veien hilser folket ham med «mzee!» - en respektfull hilsen til eldre.

Konen, som våkner opp fra sin ettermiddagshvil når vi ankommer leiligheten, går umiddelbart ut på kjøkkenet for å lage i stand mat til gjesten, meg, slik skikken er.

Rashid Khan Hussein vil lære meg litt om afrikansk kultur og egenart. Han forteller fra sine barndoms og ungdomsår i Arusha.

- Jeg husker særlig markedsdagene hver helg, da alle landsbykvinnene kom til byen med esler fullpakket med varer for salg, sier han takfullt og forklarer hvordan et enormt tre bredte seg ut som en enorm parasoll, like ved markeds-plassen. Treet var så stort og gammelt at ingen kunne huske å ha sett det vokse, forklarer han.

- Det som alltid forundret meg, var at ingen mennesker fikk nyte godt av skyggen, men at alle eslene ble parkert under det store treet. Under markedsdagene var der så mange esler at jeg ikke kunne begripe hvordan eierne kunne skille sitt esel fra en annens.

Jeg nikker interessert, selv om det ikke er første gang jeg hører historien.

- Det er tørke nå, konstaterer Rashid og sikter til de knusktørre ørkenslettene rundt Mt. Meru. - Befolkningen forbereder seg til sult og nødtilstander.

Jeg nikker bekreftende.

- Men dette er noe vi er vant til. Fra tidenes morgen har vi valgt å leve i en slik sykklus. Men ikke uforberedt. Våre forfedre overførte en kunnskap og tro, som ga oss forsvar mot tørken.

For litt over førti år siden opplevde vi en tørkeperiode tilsvarende den du ser i dag. Det korte regnet hadde uteblitt og det lange regnet var forsinket. Sult, tørst og nød krøp stadig nærmere, ettersom regnet uteble.

En markedsdag kom alle landsbykvinnene til byen, gående, uten sine varer og esler. Jeg husker himmelen var klar og solen brente nådeløst, mens de samlet seg rundt det enorme treet, hvor de begynte å synge og danse.

Kvinnene fortsatte å synge og danse under skyggen av det ærverdige gamle treet, mens solen fortsatte sin ferd over horisonten. Med ett forsvant solen bak enorme uværsskyer som vokste ut av intet. Kvinnene fortsatte sin sang og dans, uanfektet av mirakelet som kjølte ned den brennhete og knusktørre leirjorden.

- Selv når regnet slo over oss som en foss fortsatte de, som om ingen-

møter med mennesker

Skriv til oss om **dine** erfaringer, **dine** historier, **dine** møter med mennesker i andre kulturer. Maks. lengde cirka 70 linjer. (Bidrag som brukes blir honorert.)

ting hadde hendt til dagen var over. Da dro de ut av byen og hjem til sine landsbyer.

- I tre hele dager og netter slo regnet så kraftig ned over Arusha, at veiene forsvant under kraftige elver. Unger og eldre ble holdt innendørs. Ja, sannelig var det svært få som våget seg ut i det kraftige regnet i det hele tatt. Alt løst ble skylt vekk i de kraftige strømmene.

- Etter den tredje natten var regnet slutt og det fantes ikke en sky på himmelen. Igjen brente solen nådeløst, men nå var jorden rik på vann og gresset begynte å spire. Kyrne fikk ferske beitearealer og bøndene fikk sådd. Vi var reddet for denne gang, forklarer han.

Rashid venter en stund før han fortsetter:

- Du må forstå at enhver afrikaner i bunn og grunn er en miljøverner. For oss har villmarken og trærne vært et skattkammer med uendelige formål, forteller han og ramser opp medisin, skygge, vann-

lagring og jordforbedring.

- Og egenskaper, som den vestlige vitenskap ikke kan slå seg til ro med, knyttet til den afrikansk tradisjon - kunnskap, magi og egenart. Når den hvite mann ikke forstår den afrikanske virkelighet, motarbeider han den og raserer den etter beste evne, sier han.

- I dag står ikke treet der lenger. De hvite misjonærene felte vårt hellige tre for flere tiår siden. Og deretter spottet de vår afrikanske tradisjon og kultur ved å plassere latrine-ne til buss-stasjonen akkurat der hvor treet engang sto.

Det er ingen hemmelighet at misjonærene slet lenge med å få fotfeste i Tanzania. Men da kristendommen først fikk fotfeste, startet jakten på hellige «ting» for å svekke den tradisjonelle tro. En av disse «tingene» var nettopp eldgamle og hellige trær. Trær som ble beskyttet for sin religiøse forankring i den tradisjonelle troen. I den katolske kirkes 100-årsjubileumsbok fra 1978, står det åpenhjertig om denne jakten på hellige ikoner. Og om alle de hellige trærne som ble kuttet ned over hele Tanzania.

(Artikkelen er forkortet, red.)

Arild Mehn-Andersen er frilansjournalist.

Selv når regnet slo over oss som en foss fortsatte de.

«Kvinnene fortsatte sin sang og dans, uanfektet av mirakelet som kjølte ned den brennhete og knusktørre leirjorden»

TEGNING: ARVE NORHEIM

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO:

1. Hvem er dette?
2. Hva er Zimbabwes viktigste eksportartikkel?
3. Hvilke land befinner seg på Afrikas horn?
4. Hva heter språket man snakker i Bangladesh?
5. Når ble IMF etablert?
6. Hva betyr begrepet laissez-faire?
7. Hvilket folk kalles falasha'ene?
8. Hva menes med «den grønne revolusjonen»?
9. Hva er en hijab?
10. Hva heter den 4.500 km lange floden som munner ut i Vietnam?
11. To land i Afrika har navnet Kongo, hva heter hovedstedene?
12. I hvilket land er Benjamin Mkapa regjeringssjef?
13. Hva menes med det engelske begrepet «transparency» i bistandsammenheng?
14. Hvor er Elefantpasset?
15. G7 er en løs sammenslutning av verdens rikeste land. Hva kalles sammenslutningen av verdens fattigste land og hvor mange medlemmer har den?
16. Hva er ILO?
17. Når ble internet oppfunnet?
18. Hvilken Sør-Afrikansk idrettsutøver løp alltid barbeint i internasjonale mesterskap?
19. Når ble det første demokratiske valget holdt i Nicaragua og hvem ble valgt til president?
20. Hvor lenge varte Vietnamkrigen?

Svarene finner du på side 23.

bistands-aktuelt

har for tiden stor pågang på leserinnlegg, kronikker og «møter med mennesker». Derfor kan ikke alle innsendte bidrag komme på trykk.

Nytt nettsted for kosovo-albanere

10. mai lanserte Flyktningerådet Kosovoinfo - en internett-tjeneste med informasjon om situasjonen i Kosovo. www.kosovoinfo.net har fokus på forhold som er relevante med tanke på tilbakevending.

Websidene er i første rekke laget

www.kosovoinfo.net

for kosovo-albanere med midlertidig kollektiv beskyttelse i Norge, samt flyktningarbeidere i asylmottak og i kommunene. Men informasjonen bør også være av interesse for journalister og andre som er opptatt av utviklingen i Kosovo og mulig-

ten for tilbakevending. Kosovoinfo inneholder artikler skrevet av journalister i Kosovo og artikler produsert av redaksjonen i Oslo. Artikkelen er gjengitt parallelt i norsk og albansk versjon.

Albansk: www.kosovainfo.net

Rovfisk og rovfiske i Victoriasjøen

Med sine 69.000 kvadratkilometer er innsjøen Victoriasjøen på størrelse med Irland og er verdens nest største innsjø. Den omkranses av de tre landene Tanzania, Uganda og Kenya. Gjennom 1960- og 70-årene var omfanget av fisket relativt stabilt med en samlet årlig fangst på omtrent 100.000 tonn. Mot slutten av 1950-årene ble Nil-abboren («Nile Perch») introdusert i Victoriasjøen.

De første to tiårene merket man ikke så mye til dette, men i løpet av 80-årene økte abborbestanden dramatisk. Abborer - som er en rovfisk - begynte å gjøre store innhogg i de mer tradisjonelle fiskeartene i innsjøen, og anslagsvis to tredeler av artene med naturlig tilhørighet ble borte. Parallelt med denne urovekkende reduksjonen av bestanden, skjedde det også en dramatisk økning i den årlige fangsten - fra om lag 100.000 tonn til 500.000 tonn fra og med slutten av 1980-årene. FAO rapporterer at omtrent 25 prosent av den totale fangst av ferskvannsfisk i Afrika kommer fra Victoriasjøen.

En stadig større etterspørsel etter nil-abborens hvite kjøtt fra rike industrialiserte land, har ført til at fisket er endret - fra å være knyttet til en lokal økonomi til å være innrettet mot et globalt marked.

Et ikke ubetydelig antall bedrifter har mottatt lån og annen finansiering fra internasjonale utviklingsbanker og bilaterale offentlige utviklingsorganisasjoner. I løpet av de siste 10-15 årene er 35 fiskeforedlingsfabrikker blitt etablert langs kysten av Victoriasjøen. Her fileteres fisken før produktet eksporteres til Midt-Østen, Japan, Europa og USA. Etter-

NORAD informerer

spørselen i disse markedene er nå så stor at bare en svært begrenset del av den mindre fisken er tilgjengelig for det lokale marked og befolkning.

Med støtte fra NORAD på drøyt 4,5 millioner kroner for en treårsperiode initierte The World Conservation Union (IUCN) et forskningsprosjekt som tok sikte på å bidra til en bærekraftig utnyttelse av innsjøens fiskeresurser.

Konsekvensene av globaliseringen av fiskeindustrien rundt Victoriasjøen er gjennom prosjektperioden blitt dokumentert, og noen av de viktigste konsekvenser kan oppsummeres slik:

- Selv om det fiskes omtrent fem ganger mer fisk enn tidligere, er den lokale utnyttelsen av fisken halvert. Helse-tilstanden for befolkningen rundt innsjøen er derfor blitt betydelig forverret på grunn av mindre proteiner i den daglige kosten. Det er klare indikasjoner på at opp mot halvparten av barna i området lider av alvorlig under- og feilernæring.

- Tusener av fiskere har mistet inntektsgivende arbeid i og med at fiskeindustrien har adoptert teknologi knyttet til moderne trålere.

- Tusener av kvinner som tidligere var involvert i tradisjonell bearbeiding og småhandel med fisk har mistet arbeidet, fordi store lastebiler nå frakter fisken direkte fra mottaket til fabrikkene.

- Det er klare indikasjoner på at det drives overfiske av bestanden i innsjøen og den gjennomsnittlige størrelse på fisken er blitt stadig mindre med årene.

Omlag 25 prosent av den totale fangst av ferskvannsfisk i Afrika kommer fra Victoriasjøen.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Det NORAD-støttede prosjektet har i stor grad bidratt til å belyse konsekvensene industrifisket har fått for lokalbefolkningen. Prosjektet har gjennom IUCN også fungert som et uavhengig talerør for de svakeste grupper i kommersialiseringprosessen. Gjennom rapporter, video, avisartikler, fjernsyn/radio og seminarer er det skapt en offentlig debatt om de uheldige sosioøkonomiske virkningene av det kommersielle fisket.

Prosjektet har fanget interessen og utfordret de involverte nasjonale myndighetene i Kenya, Tanzania og Uganda, internasjonale låneinstitusjoner som Verdensbanken og bilaterale givere som

er involvert i utviklingssamarbeid i regionen. Disse aktører er gjennom prosjektet blitt utfordret i forhold til viktige policy-relaterte spørsmål.

En evalueringsrapport karakteriserer prosjektet som vellykket og understreker sterkt betydningen av at prosjektet blir videreført i en fase II. NORAD har i prinsippet besluttet å støtte en videreføring over en ny periode på 3 år.

Artikkelen er produsert av NORADs avdeling for sivil samfunn.

Kontaktpersoner: Alf Arne Ramslien, Avdeling for sivil samfunn, NORAD, tlf. 22 24 05 19 og Knut Espeland, Fagavdelingen, NORAD, tlf. 22 24 03 53

Det norske Fredskorpset søker

GENERALSEKRETÆR

Generalsekretæren vil bli den daglige lederen av Fredskorpsets virksomhet og vil rapportere til et eget styre.

Ansvars- og arbeidsoppgaver

- Deltakelse i strategiske diskusjoner og implementering av strategi
- Etablere et bredt nettverk bestående av aktuelle aktører fra organisasjoner, institusjoner og bedrifter
- Utvikle en effektiv organisasjon ut fra gitte rammebetingelser
- Informasjons- og foredragsvirksomhet, og for øvrig deltakelse i den aktuelle samfunnsdebatten
- Påvirknings- og lobbyvirksomhet i forhold til ulike typer beslutningstakere
- Økonomistyring, administrasjon og personalansvar

Kvalifikasjoner og egenskaper

- Høyere utdanning er ønskelig
- Svært gode engelskkunnskaper, muntlig og skriftlig
- Relevant ledererfaring, gjerne fra frivillige organisasjoner eller fra interesse-organisasjoner
- Interesse for og innsikt i utviklingssamarbeid og menneskerettighetsspørsmål
- Innsikt i norsk samfunnsliv og nord/sør spørsmål
- Utpreget gode evner til samarbeid og kommunikasjon med mennesker med ulik faglig og kulturell bakgrunn

Vi kan tilby en svært utviklende og meningsfylt jobb for den rette personen.

Noe reisevirksomhet må påregnes til samarbeidspartnere.

Lønn og øvrige betingelser etter avtale.

For nærmere opplysninger om stillingen ta kontakt med konsulent Per Gaarder, tlf. 91648978 eller styreleder Ragnar Kleiven 91559745. Kortfattet CV med søknad sendes Sinova Kjaer & Kjerulf, Munkedamsveien 61, N-0270 Oslo, innen 20.mai 2000. Søknad kan også mailes til per.gaarder@sinova.no. Enhver henvendelse til konsulent vil bli behandlet fortrolig om ønskelig også overfor oppdragsgiver. Vi kontakter ingen referanser før etter nærmere avtale.

Det norske Fredskorpset

skal medvirke til å gjennomføre det overordnede mål for Norges samarbeid med utviklingslandene og bidra til at det skapes kontakt og samarbeid mellom enkeltpersoner, organisasjoner og institusjoner i Norge og i utviklingslandene, bygget på solidaritet, likeverd og gjensidighet.

Det norske Fredskorpset ble oppnevnt i Statsråd ved kronprinsregentens resolusjon den 3.mars 2000. Resolusjonen bygger på at det fortsatt er behov for en ordening som gir mulighet for unge mennesker til å gjøre en solidarisk innsats i forhold til utviklingslandene. Samtidig er det ønskelig med økt vektlegging av læring og formidling mer enn faglig bistand.

Styret er nå i gang med å skape et grunnlag for den fremtidige virksomhet og har som første utfordring å etablere et sekretariat. Sekretariatet skal i utgangspunktet bemannes med en Generalsekretær og tre ansatte innen områdene; administrasjon, programutvikling og informasjon. Det legges opp til at generalsekretæren får spille en aktiv rolle i den videre rekruttering av øvrige medarbeidere til virksomheten.

SINOVA
KJAER & KJERULF

nytt om navn?

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: paal@sorvis.no eller på telefon 37 14 98 95.

Kjell Aksnes (64) har gått inn som spesialrådgiver i Noragric og skal arbeide spesielt med Noragric fagsenterrolle. Han har de siste syv år vært administrerende direktør ved Norges landbruks-høgskole. Før det var han direktør for Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF). Han har vært forsker og forskningskoordinator innen organisasjon og ledelse, samt disponent i Gartnerhallen.

Vegard Hole (20) er ny leder for Operasjon Dagsverk. Han ble valgt på Elevorganisasjonens elevting 9.-12. mars. Hole har lang erfaring innen OD-systemet og vil lede kampanjen «Ungdom i kamp mot HIV og AIDS».

Stein Støa er ansatt som ny generalsekretær i hjelpeorganisasjonen CARE Norge. Han kommer fra en stilling som nødhjelpsrådgiver i Flyktningerådet. Støa har bred erfaring fra internasjonalt humanitært arbeid både gjennom jobben i Flyktningerådet, men også gjennom omfattende arbeid innenfor FN-systemet, blant annet som fredsmekler. Støa var også med som norsk delegat under forhandlingene om den såkalte Oslo-kanalen mellom Israel og PLO.

Trond Sæbø Skarpeteig er fra første mars ansatt som førstestokkonsulent i Det norske menneskerettighetsfond med ansvar for Asia, Øst-Europa og Nigeria. Førstestokkonsulent **Tale Longva** vil fra samme tidspunkt ha ansvar for Latin-Amerika, Midtøsten og Afrika. Skarpeteig har før han kom til Menneskerettighetsfondet bl.a. vært leder i Norsk Målungdom og WTO-koordinator i FORUM.

Magne E. Grøva er tilsatt som ambassadesekretær ved ambassaden i Lusaka, Zambia. Han tiltrer 14. juni.

Nanna Thue, rådgiver, har tiltrådt i seksjon for Primærnærings, Institusjonsutvikling og naturressurser (PRIN) i NORADs fagavdeling fra 1. mai.

Richard Skretteberg har tiltrådt stillingen som informasjonssjef i Flyktningerådet. Skretteberg har vært ansatt i Flyktningerådet siden 1994, og fungert som nestleder i informasjonsavdelingen i flere år. Han har inngående kunnskap om organisasjonen, flyktningpolitikk og internasjonale spørsmål generelt. Han har tidligere jobbet som lektor og freelance journalist med spesiell vekt på nord-sør spørsmål. Richard Skretteberg overtar jobben som informasjonssjef etter Anne Aakervik.

Hanne Hansen er ansatt som personal-sjef i Flyktningerådet. Hansen har job-

bet i Flyktningerådet siden 1999 med ansvar for sekondering og oppfølging av personell til FN og andre organisasjoner. Hun har hovedfag i samfunnsfag og har personal- og ledererfaring fra flere land. Helene Støversten fungerer i stillingen som personalsjef inntil Hansen tiltrer 1. sept.

Terje Halvorsen tiltrer som Flyktningerådets stedlig representant i Sierra Leone i mai. Halvorsen har bred erfaring fra uteoppdrag, bl.a. som stedlig representant for Redd Barna i Sudan og Nord-Jemen.

Elsa Døhlie har overtatt som direktør ved Diakonhjemmets Internasjonale Senter fra 1. april. Avgått direktør **John Jones** går tilbake til sin stilling som fagkonsulent samme sted. Døhlie er samfunnsviter med sosialpedagogikk hovedfag og har bred erfaring med helse- og sosialforebyggende arbeid nasjonalt og internasjonalt. Hun har arbeidet med evaluering, forskning, rådgivning og undervisning. Døhlie har bl.a. jobbet med psykososiale problemer for Norsk Folkehjelp på Balkan og med aids for Ministry of Health/ NORAD i Botswana.

Yngve Seierstad Stokke er ansatt som ny administrasjonssjef i Strømmestiftelsen. Stokke vil ha det administrative ansvaret for kontoret i Kristiansand og for de fire regionale utekontorene i Dhaka, Kampala, Bamako og Lima. Stokke kommer fra stillingen som administrativ leder ved Strømmestiftelsens regionalkontor i Bamako i Mali. Han er utdannet siviløkonom med internasjonalisering som spesialfelt.

Kjersti Gjestvang begynte 1. mars som ny generalsekretær i UNICEF Norge. Hun har tidligere vært produktdirektør i Sparebanken Nor og konsulent og rådgiver i reklamebyrået Bates.

Mariken Holter begynte 1. mai som informasjonssjef i UNICEF Norge. Hun er bedriftsøkonom fra BI, har MSC-grad i European studies og er cand.mag. i statsvitenskap. Holter har tidligere vært informasjonssjef hos GCI Monsen, rådgiver i European Public Policy Advisers og har redaksjonserfaring fra VG.

Inger Sandberg (49), som vanligvis er infokonsulent på infoavd i Norsk Folkehjelp er fungerende stedlig representant i Mosambik f.o.m. 1. mai til 30. juni. **Jon Bakkerud**, informasjonsskulent i Norsk Folkehjelp sluttet 1. mai

for å begynne som informasjonssjef i Statens Tobakkskaderåd. **Steinar Es-sén** (31) er ansatt som program-manager for mineprogrammet i Angola fra og med februar i år. **Åge Skagestad** (43) er ansatt som ny stedlig representant i Kambodsja fra 7. februar. **Rolf Borgos** (51) er ansatt som stedlig representant i Kosovo fra og med. 23.mars i år.

Petter Eide (40) begynner som generalsekretær i Amnesty International, norsk avdeling, 1. juni. Han er for tiden leder av myndighetskontakt-avdelingen i Gelmuymden-Kiese. Han har også arbeidet som politisk sekretær i SV og var informasjonssjef i Nei til EU før folkeavstemningen i 1994. Han har i tillegg hatt en rekke tillitsverv i SV, samt i miljø og bistandsorganisasjoner.

Else Berit Eikeland (43) er ansatt som ny avdelingsdirektør i NORADs avdeling for sivil samfunn. Eikeland har det meste av sin arbeidserfaring fra UD, hvor hun nå er leder av personalenheten. I 1997 var hun byråsjef og leder av

Organisasjonsutviklingsenheten i UD. I perioden 1994-96 var hun stedfortredende avdelingsleder i LOs internasjonale avdeling.

Inge Amundsen har gått inn i en nyopp-rettet stilling som forskningsleder for statsvitergruppen på Chr. Michelsens Institutt (CMI). Amundsen har en doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Tromsø, og har vært ansatt som forsker ved CMI siden september 1998. Amundsens forskningsfelt er blant annet demokratisering og korrupsjon, med Vest-Afrika og Palestina som geografisk hovedområde.

Ledig stilling (midlertidig) som sekretær ved regionavdelingen

Regionavdelingen har omlag 40 medarbeidere, og avdelingen har som formål å påse at de bistandsressursene NORAD disponerer over samordnes, planlegges og utbetales på en måte som bidrar til å oppnå de overordnede/strategiske mål for bistandsvirksomheten.

Stillingen er plassert på avdelingsdirektørens forværelse. Stillingen omfatter generelle kontoradministrative og kontortekniske oppgaver som dokumentbehandling, besvare interne og eksterne henvendelser, koordinering, informasjonsformidling, IT-brukerstøtte, kopiering m.v. Nærmere opplysninger om stillingens innhold vil fremgå av en stillingsbeskrivelse.

Søkere må ha relevant utdanning og erfaring fra tilsvarende arbeid. Det kreves gode IT-kunnskaper, minimum Word og Excel, samt engelskkunnskaper på nivå tilsvarende videregående skole. Den som tilsettes må kunne arbeide selvstendig, være nøyaktig og ha evne til å organisere arbeid og kunne yte god service. Videre kreves gode samarbeidsevner og fleksibel teamholdning.

Stillingen er midlertidig for 1 år, med mulighet for fast tilsetning.

Stillingen avlønnes som sekretær, lønnstrinn 17-30 avhengig av kvalifikasjoner.

For nærmere opplysninger om stillingen, kontakt førstestokkonsulent Ørjan Østvik ved personal- og organisasjonsseksjonen (tlf. 22 24 23 62) eller rådgiver Eli Moen ved regionalavdelingen (tlf. 22 24 02 93)

Søknad, merket «REG 00/14», sendes innen 2. juni 2000 til Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD), Regionavdelingen, postboks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Morgan Tsvangirai, opposisjonslederen i Zimbabwe.
2. Tobakk
3. Eritrea, Etiopia, Djibouti og Somalia (i utvidet betydning også deler av Sudan og Kenya)
4. Bengal
5. 1945.
6. Innen økonomi er begrepet ensbetydende med fri kapitalisme, dvs. private aktører uten statlig innblanding i et marked.
7. Svarte jøder fra Etiopia.
8. På 60-tallet mente man at det moderne landbruket med all sin teknologi, skulle revolusjonere jordbruket og løse fattigdomsproblemene i verden.
9. Sløret som muslimske kvinner bærer.
10. Mekong.
11. Henholdsvis Brazzaville og Kinshasa.
12. Tanzania
13. Åpenhet i politikk, økonomi og forvaltningsspørsmål, særlig i forbindelse med bekjempelse av korrupsjon, fremme av demokrati og menneskerettigheter.
14. Sri Lanka.
15. G77. Medlemstallet har passert 130.
16. Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (FN)
17. På slutten av 60-tallet, av USAs militære myndigheter.
18. Zola Budd
19. 1984, Daniel Ortega
20. Fra 1964 til 1973.

Karakterboka – fra null til 20:

- Alt riktig:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**, c/o Norsk Fredskorpssamband Drift A/S, boks 6747 St. Olavs plass, 0130 Oslo.

Klær skaper arbeid

Kvinner i Nepal og Iran syr klær i hamp og jak-okse-ull – for norske kunder

Den unge klesdesigneren Leila Hafzi (24) har 250 kvinner i Nepal og Iran som leverandører. De syr, hekler og strikker hennes moteklær.

DESIGN • CAMILLA SOLHEIM
For tre år siden pakket Leila Hafzi tegningene til en prøvekolleksjon i sekken og reiste av gårde – full av ungdommelig mot og eventyrlyst. Det var vanskelig å få visum til farens Iran, men det lille fjellandet lenger øst, tok imot henne. Hun ble i Nepal i tre måneder. Så på stoffer. Snakket med skreddere. Den unge Stavanger-kvinnen hadde tenkt å dra hjem med 50 plagg. Det ble 750. Siden den gang har hun åpnet og stengt en butikk i Stavanger, og åpnet en annen i Oslo. Markedet er større i hovedstaden. Det lukter røkelse i butikken. Veggene er kledd med dyprød fløyel og nomadesmykker fra Midtøsten utstilles i montre.

Opptatt av kvinner. Leila Hafzi er selvlært. Prøvekolleksjonen tegnet hun da hun søkte på en dansk designerskole. I Norge koster det 700-1000 kroner for å få sydd et klesplagg, dermed måtte hun ut av landet.

– I Nepal kom jeg i kontakt med en organisasjon som heter «Wean», men det var bare menn på toppen. Helt tilfeldig traff jeg en kvinne som tidligere var med i Wean, men som hadde startet for seg selv. Hun hadde et lite utsalg i hovedstaden Katmandu, og hadde 200 kvinner i ulike landsbyer som arbeidet for henne, sier Leila Hafzi.

Siden har de to samarbeidet. Leila Hafzi sender tegninger og instruksjoner per faks til Nepal. Den nepalesiske kvinnen sender stoff-

Leila Hafzi er bare 24 år, men de spesielle plaggene hun designer blir lagt merke til. I fjor fikk hun utmerkelsen «Fashion Designer of the year 1998».

”
Uten dem ville jeg ikke hatt det navnet jeg har i dag.

Leila Hafzi, motedesigner.

prøver per post tilbake. Slik går det, fram og tilbake. Helt til de ferdigsydde klærne kommer i esker til Norge. Hafzi karakteriserer stilen som latino/indiansk/asiatisk-inspirert – samtidig som det er europeisk og følger moten. Hun bruker råvarer fra Nepal, blant annet hamp, og ull og horn fra jakoksen. I de siste årene er det blitt lettere å reise til Iran, og Leila Hafzi har 53 kvinner og to menn som arbeider for henne der.

Kan øke produksjonen. Til sammen betaler den unge designeren rundt 200.000 kroner i året til arbeiderne i Iran og Nepal.

– Foreløpig sysselsetter min produksjon dem sju måneder i året. Dersom jeg får bygget opp agenturet kan jeg fort doble eller tredoble produksjonen. Jeg har stor kapasitet sånn sett. Nå må jeg nesten bremse dem og si: Ikke vær så flittige! forteller Leila Hafzi.

Leila Hafzi har de siste tre årene

fått 7000 kroner i støtte fra NORAD til «salgsfremmende tiltak», noe som blant annet innebærer markedsføring av moteshow. Men hun legger ikke skjul på at det er hardt arbeid og tungt økonomisk å leve som designer i Norge.

– Etter sommeren i fjor hadde jeg tenkt å kutte ut alt sammen. Men da sier kvinnene i Nepal at de ikke vil ha råd til å sende ungene til skole, og at dette arbeidet er med på å styrke deres stilling overfor mannen, sier Leila Hafzi som er opptatt av å skape kvinnearbeidsplasser, som igjen fører til at kvinnene er i stand til å klare seg på egen hånd.

– Er det en drivkraft for deg?

– Det blir det, og jeg klarer meg jo heller ikke uten dem. Uten dem ville jeg ikke hatt det navnet jeg har i dag, og de gjør jo alt arbeidet for meg, sier Hafzi som i fjor fikk utmerkelsen «Fashion Designer of the year 1998». Etter planen reiser hun til Nepal i løpet av året, men den store framtidsplanen er å tilbringe store deler av året i Nepal.

– Så snart jeg har etablert en kundekrets vil jeg flytte til Nepal. Jeg er også interessert i annet utviklingsarbeid. Det er ikke nødvendig å jobbe som designer mer enn to måneder i året. Dermed har jeg frihet til å gjøre hva jeg vil resten av tiden, samtidig som jeg kan drive produktutvikling og se på materialer, sier Hafzi.

På ulikt vis kommer kvinnene også med tips og ideer til Leila Hafzi. Hun ler, mens hun peker på den svarte heklede toppen hun har over den hvite t-skjorta i dag.

– Den er feil slik den er nå. Men jeg synes det er tøft, og vi blir nok nødt til å lage flere slike.

Døden spiller teater i aids-rammede Tanzania

AIDS • PER KR. LUNDEN
KISARWE (B-A): På støvete landsby-plasser i kystregionen i Tanzania er Døden og Livet de viktigste roller i teateroppsetninger som er ment å skremme – og opplyse. Landsbyteater er blitt et effektivt våpen i kampen mot aids. Tilskuerne ler og støkker om hverandre.

Rollespill og improvisert teater har i mange tiår vært en viktig informasjons- og påvirkningskanal i landsbyene i Tanzania. Teatergruppene som i dag setter opp forestillinger om aids binder sammen det tradisjonsrike folkeopplysningsteateret med sterkere virkemidler. Nå går døden rundt i fryktinngyende kostymer av plastsekker og bananblader, unge mennesker blir syke og dør og skolejenter frister til sex uten kondom. Forestillingene er grøssere fulle av humor, og skremmende virkelighetsnærhet. Tilskuerne, som står og sitter tett i tett rundt landsbyplassen,

”
Kom deg hjem i din egen seng!

Tilrop fra eldre kvinne blant publikum.

roper kommenterer, ler og sukker.

Uten kondom. – Nei, nei, ikke gjør det roper ei ung skolejente når en jevnaldrende skuespiller frister med penger for sex uten kondom.

– Kom deg hjem i din egen seng, utbryter et par eldre kvinner til rollefiguren som spiller en dørgende full mann som fristes av jentene i veikanten utenfor baren.

Dette er teater som virker sammen med publikum, og der alle etter forestillingen inviteres til å legge fram sine synspunkter og komme med spørsmål. En sliten megafon sendes rundt, og folk har mye på hjertet.

– Folk har alltid blitt syke og dødd i denne landsbyen, er det nå sikkert at aids er så farlig? spør en gammel mann med tykke brilleglass. Alle sier han i mot; aids er livsfarlig. Den gamle mannen ber ikke om å få megafonen tilbake for å for-

svare sine synspunkter. Hans autoritet strekker ikke til her.

Utdanning og helse. Teateroppsetningene mot aids er en del av et større utviklingsprogram som Unicef driver med støtte fra NORAD i kystdistriktet Kisarwe, som har vel 100 000 innbyggere. Programmet legger vekt på utdanning og helse, og retter seg spesielt mot utsatte ungdomsgrupper. Det vil si ungdom som har droppet ut av skolen, men som nå tilbys et eget program for å ta igjen forsømt lærdom.

Teatergruppene har også et budskap som ungdom kjenner seg igjen i. Rollene i det virkelige liv blir ofte forsterket, for eksempel mann mot kvinne eller gammel mot ung. Sympatien ligger hos de unge, som er sårbare og nysgjerrige. De gamle menn kan bare sitte igjen med sine snusfornuftige fordommer. Nå er det ungdommen som skal reddes.

Døden er truende tilstede, for anledningen utkledd i sekkestrie av plast.

FOTO: PER KR. LUNDEN